

Patpanhale Education Society's

Patpanhale Arts, Commerce and Science College

Tal-Guhagar, Dist-Ratnagiri, Maharashtra - 415724

e-mail : scp523@yahoo.in

Website : www.patpanhalecollege.in

KALPATARU

2021-22

कल्पतरु

From IV. Rule (No.8) Central Rule, 1956

Statement above ownership and owner particulars about the Magazine

KALPATARU

2021-22

Place of Publication

Patpanhale Arts, Commerce and Science College

Patpanhale-Shringartali, Tal-Guhagar, Dist-Ratnagiri

PERIODICITY OF PUBLICATION

Annual

Publisher's Name & Editor in Chief, Nationality & Address

Dr. R.G. Jadhav

Principal

Indian

Editor

Prof. Jalindar Sitaram Jadhav

Patpanhale Arts, Commerce and Science College

Patpanhale-Shringartali, Tal-Guhagar, Dist-Ratnagiri. 415724

Ph. (02359) 244528 (O)

Name & Address of Individual

Dr. R.G. Jadhav

Principal

Indian

Patpanhale Arts, Commerce and Science College

Patpanhale-Shringartali, Tal-Guhagar, Dist-Ratnagiri. 415724

Ph. (02359) 244528 (O) / Mob :9637889837

Who owns the Magazine and Partners of Shareholders holding more than one percent of the total capacity. Dr. R.G. Jadhav, hereby declare that, the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Signature of Publisher
Principal

GOVERNING BODY

Shri. Bhalchandra R. Chavan
(President)

Smt. Suchita S. Velhal
(Vice-President)

Shri. Sudhakar P. Chavan
(Secretary)

Shri. Mahesh M. Kolvankar
(Joint Secretary)

Shri. Mangesh G. Joshi
(Joint Secretary)

Mrs. Sujata A. Chavan
(Treasurer)

Shri. Anant Y. Chavan
(Member)

Shri. Ratnakar D. Agre
(Member)

Shri. Shankar D. Hirave
(Member)
Head Master,
New English School & Jr. College Patpanhale

Shri. Baswant A. Tharkar
(Member)
Head Master,
New English School & Jr. College Talavali

Dr. Raosaheb G. Jadhav
(Member)
Principal,
Patpanhale Arts, Commerce & Science College

VISION

To enrich the society in higher education.

MISSION

To prepare the students for their life as good citizens.

GOAL

To impart higher education in an effective way.

OBJECTIVES

1. To create and maintain a system of higher education.
2. To create infrastructural facilities relating to higher education for imparting the same in an effective and unique easy.
3. To purpose the excellence in education through committed effort.
4. To continuously evaluate the teaching-learning process and bring about the changes in the same according to circumstantial changes.
5. To establish and maintain societal linkage for contribution towards the sustainable development of the nation.
6. To encourage the students to attain English communicability.
7. To inculcate the moral values among the students.
8. To develop a system for conscious, consistent and catalytic improvement in the performance of the college.
9. To channelize the efforts and measures of the college towards academic sustenance and excellence.
10. To contribute towards national development.
11. To provide cultural & sports opportunities to the rural students, so as to enable them to participate in competitions to be held elsewhere.

President's Desk

Hon. Shri. Bhalchandra R. Chavan
(President)

It gives me immense pleasure to say something about the college. Our college has achieved a number of admirable things in the last few years. From the year 2006 the result of the college has been consistently increasing. I am happy to say that with the available infrastructure, the college is functioning effectively. The college has organized other socially useful programs very effectively. The Management of Patpanhale Education Society has taken care to provide higher education to the students from weaker, poor and downtrodden sections of the society. Existing space in the college building is not sufficient. Hence the management of the Patpanhale Education Society has started the construction of new building. The construction work of 13,000 sq. fit has already been completed and the remaining construction work of 27000 sq. fit will be started soon. The college will be shifted to the new building at the earliest. I am confident that, the staff and students will work with added zeal thereafter. The management has taken into account the present and future needs during the construction of the new building. These include provision for science laboratories, library, indoor and outdoor games and also facility will be made available for NCC cell. It has also been planned to start professional and job oriented courses like BBA, BCA, MBA, MCA, Diploma Courses etc. so as to enable the students to increase their employability and enable them to professionally settle soon after their education. I congratulate the staff for overall development of the college. I also owe my gratitude to the personnel and members of the Governing Body for their constant support for the development of the college. Dr. R. G. Jadhav is demitting office the office as principal of the College from 1st May, 2022. During his tenure as principal of the College, he made a member commendable achievements. I am lighly indelited to him & wish him happy retired life. I wish Principal Dr. R. G. Jadhav, teaching and non-teaching staff all the best for the academic year 2022-23.

Principal's Desk

Dr. Raosaheb G. Jadhav
(Chief Editor)

Patpanhale Education Society, Patpanhale, Tal. Guhagar, Dist. Ratnagiri (M.S.) established in the year 1962, took permission from the Government of Maharashtra to start its Patpanhale Arts, Commerce and Science College in the year 1992. The college is located at Patpanhale-Shringartali, Tal. Guhagar, Dist. Ratnagiri (M.S.). It is affiliated to the University of Mumbai. Initially the management started its Arts Programme and later on Commerce Programme with 09 academic departments (Marathi, Foundation Course, English, Political Science, Rural Development, History, Economics, Commerce and Accountancy). Almost all students are from rural areas and around 50% of them are from socially backward and downtrodden sections of the society. Girl students are around 55%. It is a common feature of the parents and the students that after passing 12th standard examination, students either go to Mumbai for jobs or discontinue their education. The management and the staff of the college have been taking very hard and sincere efforts to attract them for getting higher education. Consequently, we achieved a lot in this direction. We work always in the direction towards our vision, mission, objectives and values set for enhancement of quality education.

In the long way of advancement, the college has attained certain landmark achievements such as assessed and accredited by the NAAC, Bangalore with C++ grade in the year 2004, getting permanent affiliation from University of Mumbai in 2007-08, enlisting the college under sections 2(f) and 12(b) of the UGC Act and then assessed and accredited by the NAAC with B Grade in December 2013 and with B Grade again in September 2021 for 3rd cycle. The college has arranged a number of activities for the upliftment of students and the staff. It has also started Post Graduate Programme (M.Com. in Business Management) in the year 2016. The college has also started a centre of Open University for students from educationally deprived sections of the society. The college has about 36 Cells and Associations for the development of the students. A number of faculty members are pursuing research work leading to Ph.D. Degree. The teachers have undertaken several research projects funded by University of Mumbai. The college has been shifted in the new building since 27th November, 2019. In all our endeavors, Hon. Shri. Bhalchandra Raghunath Chavan, President, Patpanhale Education Society, played a vital role and because of him and our consistent efforts towards academic, co-curricular and extra-curricular, sports, N.S.S. and other activities of cells and associations, created a concrete way for sustainable development of the students of this vicinity.

Co-ordinator's Note

Dr. Jalindar S. Jadhav
(Editor)

The present issue of “KALPATARU” an annual magazine records the events and activities that took place between 2020-21. The span covers mid-term examination, annual gathering and sports day, NSS Special camps and various other curricular and co-curricular events. The college assessed and accredited by the NAAC with B Grade in September 2021. The present issue showcases all these academic, allied and administrative activities that took place in the institute in the year 2020-21.

For the preparing this annual issue “KALPATARU”, Principal Dr. R.G. Jadhav guided me time to time. The Patpanhale Education Society kept blessing hand on me while working for this issue. All the teaching and non-teaching staff supported and guided me to complete this issue successfully. I am humbly offering this issue of “KALPATARU” in the hands of reader with thanking all the stakeholders mentioned above who made me success directly or indirectly.

Patpanhale Education Society's
Patpanhale Arts, Commerce & Science College
 At Post : Patpanhale, Tal : Guhagar, Dist : Ratnagiri - 415724 (M.S.)
College Development Committee
2017 - 2022

Sr. No.	Member's Name	Designation
1	Shri. Bhalchandra Raghunath Chavan	President
2	Mr. Sudhakar Pandurang Chavan	Member
3	Dr. Raosaheb Gyanobarao Jadhav	Management Secretary
4	Dr. Rajendra Vishnu Pawar	Member (Health)
5	Mr. Munish Sharad Jaitpal	Member (Industry)
6	Mr. Sanjay Tatyaba Pawar	Member (Research)
7	Mr. Sitaram Dhondu Navrat	Member (Social Work)
8	Dr. Subhash Shamrao Khot	Member (Educational)
9	Mr. Pramod Arvind Desai	Member (Departmental)
10	Dr. Prasad Suresh Bhagwat	Member (Professor Representative)
11	Mr. Lankesh Murlidhar Gajbhiye	Member (Professor Representative)
12	Dr. Krishnaji Ramappa Shindhe	Member (Professor Representative)
13	Sou. Snehal Santosh Sansare	Member (Non-teaching Representative)

Internal Quality Assurance Cell (IQAC)

(W.e.f. 7th July, 2020)

Sr. No.	Member's Name	Designation
1	Dr. Raosaheb Gyanobarao Jadhav	Chairman
2	Mrs. Suchita Sushil Velhal	Member from Management (Vice-President of the Society)
3	Mr. Sudhakar Pandurang Chavan	Member from Management (Secretary of the Society)
4	Mr. Mangesh Gangaram Joshi	Member from Management (Joint Secretary of the Society)
5	Mr. Vaibhav Sadashiv Adavade	Member from Local Community
6	Prof. Pramod Arvind Desai	Member
7	Prof. Lankesh Murlidhar Gajbhiye	Member
8	Dr. Dinesh Yadavrao Parakhe	Member
9	Dr. Jalindar Sitaram Jadhav	Member
10	Dr. Prasad Suresh Bhagwat	Member
11	Mr. Sudhir Namdev Tankar	Member
12	Dr. Subhash Shamrao Khot	Member
13	Dr. Krishnaji Ramappa Shindhe	Co-ordinator (Member Secretary)

Student Council 2021-22

Chairman

Prin. Dr. R. G. Jadhav

General Secretary

Prof. Desai Pramod Arvind
Nominated by Principal

Dr. Sanaye Pravin Tukaram
N.S.S. Programme Officer

Dr. Khot Subhash Shamrao
Director of Sports & Physical

Raut Saloni Anant
T.Y.B.A.
Cultural Activities

Mohite Janavi Mohan
F.Y.B.A.
Student Representative

Surve Sahil Sudhakar
S.Y.B.A.
Student Representative

Bagkar Kaviraj Kamlakar
T.Y.B.A.
Student Representative

Kavankar Dipti Shantaram
F.Y.B.Com.
Student Representative

Barmare Rahil Kasim
S.Y.B.Com.
Student Representative

Sangle Shraddha Sharad
T.Y.B.Com.
Student Representative

Bhekare Prasad Shriram
M.Com. I
Student Representative

Joshi Hrishikesh Vinayak
M.Com. II
Student Representative

Chavan Abhijit Sudhir
T.Y.B.Com.
Sports Student Representative

Pawar Kunal Dipak
T.Y.B.A.
NSS Student Representative

Mahadik Prajkta Santosh
T.Y.B.A.
Principal Nominated

Shigvan Harshada Santosh
T.Y.B.Com.
Principal Nominated

Category-wise Student Strenth

Year	Class	S.C.			S.T.			S.B.C.			N.T.			O.B.C.			Open			Total			
		M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	
2021-22	FYBA	13	7	20			0		2	2	2	1	1	2	24	14	38	4	6	10	42	30	72
	SYBA	8	4	12			0	1	2	3				0	24	10	34	3	4	7	36	20	56
	TYBA	5	11	16			0			0		1	1	1	21	16	37	3	9	12	29	37	66
	FYBCom	2	4	6			0	2		2	2	3	5	8	28	32	60	8	14	22	43	55	98
	SYBCom	6	7	13			0		1	1	1		5	5	30	29	59	17	12	29	53	54	107
	TYBCom	4	8	12			0	1	1	2	2		3	3	26	42	68	13	11	24	44	65	109
	M.Com-1	1		1			0		1	1	1	1	1	2	1	5	6	3	4	7	6	11	17
	M.Com-2			0			0			0				0	4	2	6	2	1	3	6	3	9
	Total	39	41	80	0	0	0	4	7	11	5	16	21	158	150	308	53	61	114	259	275	534	

Class-wise Detail Result

2021-22

Sr. No.	Year	Registered Students			Appeared Students			Passed			Result %	SC			ST			NT			OBC			Open			SBC			Total		
		M	F	T	M	F	T	M	F	T		M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T	M	F	T			
1	FYBA-I	42	30	72	38	28	66	37	24	61	92.42	12	5	17	0	1	1	2	21	12	33	3	5	8	1	1	37	24	61			
2	FYBA-II				32	20	52	31	20	51	98.08	11	3	14	0	1		1	17	11	28	2	4	6	2	2	31	20	51			
3	SYBA-III	36	20	56	34	19	53	30	16	46	86.79	8	3	11	0			0	19	9	28	2	3	5	1	2	30	16	46			
4	SYBA-IV				30	14	44	29	14	43	97.73	6	4	10	0			0	21	7	28	2	2	4	1	1	29	14	43			
5	TYBA-V	29	37	66	29	37	66	29	37	66	100.00	5	11	16	0			1	1	21	16	37	3	9	12	0	29	37	66			
6	TYBA-VI				29	37	66	29	37	66	100.00	5	11	16	0			1	1	21	16	37	3	9	12	0	29	37	66			
7	FYBCom-I	43	55	98	36	51	87	32	47	79	90.80	1	2	3	0	3	5	8	24	28	52	3	12	15	1	1	32	47	79			
8	FYBCom-II				35	52	87	34	51	85	97.70	1	2	3	0	3	4	7	24	32	56	5	13	18	1	1	34	51	85			
9	SYBCom-III	53	54	107	53	53	106	53	53	106	100.00	6	7	13	0			5	5	30	28	58	17	12	29	1	1	53	53	106		
10	SYBCom-IV				40	53	93	40	52	92	98.92	4	7	11	0			5	5	26	27	53	10	12	22	1	1	40	52	92		
11	TYBCom-V	44	65	109	44	65	109	43	65	108	99.08	4	8	12	0			3	3	26	42	68	12	11	23	1	2	43	65	108		
12	TYBCom-VI				44	65	109	44	62	106	97.25	4	8	12	0			3	3	26	39	65	13	11	24	1	2	44	62	106		
13	M.Com.-I	6	11	17	6	11	17	6	11	17	100.00	1		1	0	1	1	2	1	5	6	3	4	7	1	1	6	11	17			
14	M.Com.-II						0			0	#DIV/0!			0	0		0			0						0	0	0	0			
15	M.Com.-III	6	3	9	6	3	9	6	3	9	100.00			0	0			0	4	2	6	2	1	3	0	0	6	3	9			
16	M.Com.-IV						0			0	#DIV/0!			0	0		0			0						0	0	0	0			
Total		259	275	534																												

Individual Information

Prof. Pramod A. Desai (Political Science)

23/11/2021 – “Voters Awareness Programme”

Organized on the behalf of Department of Political science & Department of History.

Mrs. Pratibha Varale Hon. Tahasildar Madam and Shri. Sudhakar Chavan (Hon. Secretary of Patpanhale Education Society's) was present as a chief guest for the programme. She delivered a lecture on the subject “Registration of new Voters”

New Voters Registration forms distributed and filled by the students.

26/11/2021 - Celebration of 'Constitution Day'

A garlanding the book of constitute of India. 2) Jointly reading of the preamble of constitution by students and staff. 3) Arranged Book exhibition related to Indian Political System by college library. (Prof. Gurav. & Shri Parshuram Chvan) 4) Guidance to the students about importance of the preamble for the people of India by Prof. Pramod Desai.

30/11/2021 – Submission of New Voters Registration forms to the Tahasil Office Guhagar.

Submitted Total **68 Forms of the students** as a new voters to the Shri Hiwale table in charge in Tahasil office Guhagar.

25/01/2022 Celebration of “National Voters Day”. Following activities were organized :

Pledge has given to the students about 'Ideal Voter' Lecture delivered on the sub. “Significance of voting in formation of good govt.”

Arranged Elocution Competition for the students on 'Importance of Voting in Democracy” awarded to the winner students with cash prize and certificate.

19/02/2022 – Workshop arranged with the help of 'Nehru Yuva Kendra Ratnagiri'

Title of the workshop “Encouraging to the students for better future” At that time guidance given by 1) Dr. Manoj Patil (Primary Teacher) 2) Dr. R.G. Jadhav Principal Patpanhale arts, Commerce & Science College.

14/04/2022 - Celebration of Dr. Babasaheb Ambedkar Birth Anniversary. With the Co-operation of Cultural Activity Cell of the college, Birth Anniversary is organized in the College.

YCMOU Study Center

Visit to various institutions to promote more admissions in the center Pamphlet distributed amongst.

1. Anganwadi Sevika meeting at Anganwadi Shrungartali.
2. ASHA workers meeting at Chikhali PHC,
3. Nursing institution ShringarTali.
4. Mini ITI Shrungartali.

Student Study Center

Program	Preparatory	F.Y.B.A.	S.Y.B.A.	T.Y.B.A.	Total
No.of Student	05	15	20	19	59

Dr. Prasad Suresh Bhagwat (History)

1. Participated in UGC Sponsored Inter/ Multi-Disciplinary Refresher Course in the subject of "Impact of Eco Tourism on Economy, Employment and Environment" from 09/11/2021 to 23/11/2021 at HRDC Doctor Harising Gour Vishwavidyalaya (A Central University) Sagar - 470003 (MP) India grade and obtained A+
2. Rashtrasant Tukdoji College, Chimur, Dist. Participated in a one day online national conference on "Understanding the Great Man" jointly organized by Chandrapur and Dhamma Bhavan Charitable Trust, Nirmithi Vichar Manch, Kolhapur. On 1 Aug. 2021 (Participated in a one day online national conference on "Understanding the Great Man" jointly organized by Rashtrasant Tukdoji College Chimur, Dist. Chandrapur and Dhamma Bhavan Charitable Trust, Nirmithi Vicharmanch, Kolhapur and Presented a research paper on "Mahatma Phule's thoughts" on agriculture and its relevance today" On August 1, 2021)
3. Participated and Presented Research Paper on "Gandhian principle of non-violence and contemporary significance" in a National Conference on subject of Gandhism in the Era of Globalization" organized by Social Science & management Welfare Association Youth Economic Association & Radiant Group of Institutions, Jablpur (M.P.) "held on Sunday 14/11/2021.
4. Participated and Presented Research Paper on "Relevance of Socio-economic Principles of Gandhism in Modern Times" in a National Seminar and 12th Annual Conference of SISMS (Satara Itihas Sanshodhan Mandal Satara) on subject of "India after Independence and Challenges before Indian Democracy". Organized by "Shankarrao Jagtap Arts, Commerce College, Wagholi in Collaboration with "Satara Itihas Sanshodhan Mandal Satara" held on Tuesday 16th November 2021
5. Research Paper Published on the subject of "Gandhian Principles of non-Violence and Contemporary Significance" "Swadeshi Research Foundation - A Monthly Journal of Multidisciplinary Research International Peer Reviewed, Refereed, Indexing & Impact Factor - 5.2, Ex- UGC S.N. 4990 ISSN: 2394-3580, Vol. 9, No. 1, Nov. - 2021, Conference Special Issues" Pages No. 15-19.

6. Research Paper Published on the subject of "आधुनिक काळात गांधीवादाच्या सामाजिक आर्थिक तत्वांची प्रासंगिकता" (The relevance of the socio-economic principles of Gandhianism in modern times) in Royal, An International Multidisciplinary half yearly Peer Reviewed and UGC listed Journal No. 47037 Impact Factor/Indexing 2019-5.756 ISSN: 2278-8158, Vol. - X, Issues - II Pages No. 144-149

5. Webinar Attended –

- a. Participated in a national Webinar on "Cultural & Social history of Tribal and Nomadic Tribes in Maharashtra" organized by "Rayat Shikshan Sanstha's Mahatma Phule Vidyalyaya Pimpri Wagheri, Pune, on 25/05/2022.
- b. Participated in State level webinar on "Silent Witnesses of History" organized by Department of History R. C. Patel Art's, Commerce and Science College, Shirpur on 23 July 2021.
- c. Participated in State level webinar on ""Gandhiji's Ideology on Humanism in Imbalanced World" organized by Gandhian Studies Centre Department of History & IQAC organized by HREE SHANKAR NARAYAN EDUCATION TRUST'S SHANKAR NARAYAN COLLEGE OF ARTS AND COMMERCE Navghar, Mahavidyalaya Marg, Bhayandar - East, Dist- Thane 401105 on 7th October, 2021
- d. Participated in a National Webinar on "Chhatrapati Shivaji Maharajanche Vividh Pailu" organized by Department of History, Shri Shivaji College of Arts, Commerce & Science Kandhar, Dist. Nanded on 29th Sept. 2021.
- e. Participated in a national Webinar on 75 years of Independence organized by Swami Vivekanand Night College Dombiwali On 01/10/2021
- f. Participated in a national Webinar on Maker of Modern Maharashtra: Rajarshi Chh. Shahu Maharaj organized by Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science Kandhar Dist. Nanded on 13/10/2021.

Dr. Dinesh Y. Parkhe (Economics)

1. Dr. D.Y. Parkhe dept. of Eco. Online Refresher Course in fundamentals of Cyber Security and syber Laws (Multidisciplinary) Mumbai University. 12 July 2021 to 22 July 2021.
2. Online Refresher Course in Economies. Mumbai University, 15 Nov. to 27 Nov. 2021.
3. Online Revized Sullabus workshop in TYBA MKTT College Thane. 16 July 2021,
4. Online Extension work Training Programme 10 Jan - 2022
5. Oneday Multidisciplinary National E. Conferense KDB College Guhagar, Dist Ratnagiri. Presented Research paper to entitle Impact of Climate Change on Sustainable Development of Agriculture. 15 Feb. 2022 Ajantha Publication. ISSM-2277-5730, Impact factor- 6.399.
6. National Level webinar on Tourism. ICSCollege Khed. 24 Jan To 25 Jan 2022.
- 7) Impact of Covid-19 on Indian Economy National E-Conference. Patpanhale Art's, Commerce & Science College, Paper Intitled - "Impact of Covid-19 on Economic Growth, Agriculture & and Labour in India." Dt. - 5 April 2022.

Mr. Dhananjay D. Gurav (librarian)

- 1) Participated in the national level webinar on E- Resources and E-Library held on 17th July, 2021 organized by S.I.W.S. College of Science, Mumbai.
- 2) Participated in the national online webinar on Research with the Help of Google Tools' held on 27th July, 2021 organized by Gokhale Education Society's Arts, Commerce and Science College, Shreevardhan, Raigad.
- 3) Participated in the national Web-Seminar on Recent Trends in Libraries and Research" held on 1st August, 2021 organized by Dr. N.D. Patil Mahavidyalaya, Malkapur - Perid, Kolhapur.
- 4) Participated in the national online webinar on 'Influence of Pandemic Situation on Academic Libraries and its Services' held on 17th August, 2021 organized by Balwant College Vita, Sangali.
- 5) Participated in the national level webinar on Tourism' held on 24th & 25th January, 2022 organized by ICS College Khed and Patpanhale Arts, Commerce and Science College.
- 6) Participated and Paper Published in the multidisciplinary national E-conference on "Socio-Economic and Ecological Impacts of Climate Change with Reference to Indian Subcontinent held on 15th February, 2022 organized by Khare-Dhere-Bhosale College, Guhagar.
- 7) Participated in the International webinar on Essential Skills for Research Writing & Publishing: Special Reference to IPR' held on 24th February, 2022 organized by J. Watumull Sadhubella Girls College, Ulhasnagar, Thane.
- 8) Participated in the National webinar on 'Latest Trends and Technologies in Library and Information Science' held on 25th February, 2022 organized by Gurukul College of Commerce, Ghatkopar, Mumbai.
- 9) Participated in the National Level E-Conference on "Academic Libraries in COVID-19 Pandemic' held on 25th March, 2022 organized by Laxmibai Sitaram Halbe College of Arts, Commerce & Science, Dodamarg.
- 10) Participated and Paper Published in the Interdisciplinary national conference on 'Impact of COVID-19 on Indian held on 5th April, 2022 organize Patpanhale Arts, Commerce and Science College.

Dr. K. R. Shindhe (Academic Year 2021-22)

- 1) Worked as Co-ordinator, IQAC up to 20-09-2021.
- 2) NAAC Peer team visited the college on 6th and 7th Sept. 2021. The College has been awarded "B" Grade by the NAAC with institutional Score of 2.13.
- 3) Held two IQAC meeting during the year 2021-22.
- 4) Attended two days "National E-Conference on Socio-Economics and Ecological impact of the Climate Change with reference to Indian Subcontinent" and presented a paper titled "Environmental Implications of Glacial Ice Melting".

Prof. Trishala Shivaji Sable/Chougule Individual Academic achievements :

1. I have worked as Assistant program officer for national service scheme and helped in organizing special rural development camp under NSS from 24th March to 30th March 2022.
2. I Worked as coordinator for Women Development Cell of Patpanhale Arts, commerce and science college. Under WDC i tried to organise innumerable events and activities under the guidance of honorable Principal Dr. R. G. Jadhav.
3. I also participated in ICSSR, WRC Mumbai Sponsored one day national e conference on Academic Libraries of Covid-19 Pandemic' organised by Navnirman Shikshan Sanstha's Lakshmbai Sitaram Halbe College of Arts, Commerce and Science Dodamarg dated 25th March, 2022
4. I successfully did the anchoring of the national e- conference organised by Patpanhale College of Arts, Commerce and Science, Patpanhale the national e- conference organised by Patpanhale College of Arts, Commerce and Science, Patpanhale on the subject 'Impact of Covid-19 on Indian Economy'. In the national e-conference organised by Patpanhale College of Arts, Commerce and Science, Patpanhale on the subject 'Impact of Covid-19 on Indian Economy' organised on 5th April 2022.
5. I presented the Research Paper entitled 'Lockdown and Higher education in India in the national e-conference organised by Patpanhale College of Arts, Commerce and Science, Patpanhale the national e-conference organised by Patpanhale College of Arts, Commerce and Science, Patpanhale on the subject Impact of Covid-19 on Indian Economy'. In the national e-conference organised by Patpanhale College of Arts, Commerce and Science, Patpanhale on the subject 'Impact of Covid-19 on Indian Economy' organised on 5th April 2022.
6. I also worked as the noodle officer of Anti-Ragging Committee Patpanhale Arts, Commerce and Science College, Patpanhale

श्री. पशुराम शांताराम चव्हाण (ग्रंथपाल परिचर)

पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय यांच्या वतीने दि. ०५ मार्च २०२२ रोजी आयोजित केलेल्या "Impact of Covid -19 on Indian Economy' विषयाच्या राष्ट्रीय परिषेदेत 'कोविड १९ : भारताची ढासळलेली अवस्था' या विषयावर शोधनिबंधाचे लेखन व प्रकाशन.

Prof. Lankesh M. Gajbhiye (Bus. Economics & Foundation Course)

Workshops attended :

1.	21-06-2021	College of Comm. & Eco. Tardeo, Mumbai	International Webinar (Online) on "Yoga For Mental Health"
2.	22-06-2021	Devchand College, Arjun Nagar, Tal-Kagal, Dist.-Kolhapur	National Seminar on "Impact of Covid19 on Tourism and Geo -Economic Revival"
4.	21-06-2021	Devchand College, Arjun Nagar	Yoga Day Awareness Programme
5.	10-07-2021	College of Arts and Commerce, Aurangabad	Quiz on 147th Birth Anniversary of ShahuMahaj
6.	19-07-2021	Dapoli Urban Bank Senior Science College	State Level Webinar "Nutrition and Changing Lifestyle"
7.	27-07-2021	Waze College, Mumbai	Guest-lecture on "FINANCIAL FREEDOM VIA FINANCIAL LITERACY"
8.	30-07-2021	Govt. College Sidhrawali, Gurugram, Haryana	International Seminar on Environmental Management with sustainable Development
9.	29-07-2021	MudhojiMahavidyalay, Phaltan	मराठी साहित्य आणि संविधान मुल्ये - राष्ट्रीय चर्चासत्र
10.	29-07-2021	Dr. B.R. Ambedkar College, Bramhapuri	National Conference on Dr. B.R. Ambedkar's Social & Religious Movement
11.	30-07-2021	Athalye-Sapre-Pitre College, Devrukh	National Level Webinar on 'Three Decades of Financial Reforms: Past, Present and Future'
12.	29-07-2021	Guhagar College	"How to Prepare for Competitive Exams during Graduation?"
13.	30-07-2021	G. S. College of Commerce, Wardha	"Recent Trends of Investment in Post Covid Scenario"
14.	02-08-2022	S.K. Patil College, Kurundvad, Kolhapur	आंतरराष्ट्रीय कीर्तीचे मानवतावादी साहित्यिक - अण्णभाऊ साठे
15.	05-08-2022	Physical Education Foundation of India and Dhule College	The Sports Arena - Women Empowerment
16.	13-08-2021	मानव विकास संस्था, रत्नागिरी	'साप -मित्र मानवाचा' व्याखानाला उपस्थिती
17.	13-08-2021	Dapoli Urban Bank Senior Science College	National Webinar on Snakes Around Us
18.	17-08-2021	NSS College of Commerce and Economics Tardeo, Mumbai	Participated in Investor Awareness Session
19.	21-08-2021	Vevekanand & Deshpande College Mumbai	National level workshop on Entrepreneurship : Past, Present & Future
20.	24-08-2021	NSS College of Commerce and Economics Tardeo, Mumbai	Research Methodology in Social Sciences

Research papers presented :

1.	Research Paper	Me. Lankesh M. Gajbhiye	Multidisciplinary International Research Journal Thoughts and Works of Dr. Ambedkar Page (122-124) Khapane College Pachal	2278-9308	7.6
2.	Research Paper	Me. Lankesh M. Gajbhiye	One day Multidisciplinary National e-Conference Reflection of Global Warming in Climate change Khare Dhare Bhosle College, Guhagar		
2.	Research Paper	Me. Lankesh M. Gajbhiye	One day Interdisciplinary multi e-conference Patpanhale Art, Commerce & Science College		

Mr. Dhananjay D. Gurav (librarian)

- 1) Participated in the national level webinar on E-Resources and E-Libra held on 17th July, 2021 organized by S.I.W.S. College of Science Mumbai.
- 2) Participated in the national online webinar on Research with the Help Google Tools' held on 27th July, 2021 organized by Gokhale Education Society's Arts, Commerce and Science College, Shreevardhan, Raigad
- 3) Participated in the national Web-Seminar on Recent Trends in Library and Research' held on 1st August, 2021 organized by Dr. N.D. P. Mahavidyalaya, Malkapur - Perid, Kolhapur.
- 4) Participated in the national online webinar on 'Influence of Pandemic Situation on Academic Libraries and its Services' held on 17th August 2021 organized by Balwant College Vita, Sangali.
- 5) Participated in the national level webinar on 'Tourism' held on 24th & 25 January, 2022 organized by ICS College Khed and Patpanhale Art Commerce and Science College.
- 6) Participated and Paper Published in the multidisciplinary national conference on "Socio-Economic and Ecological Impacts of Climate Change with Reference to Indian Subcontinent held on 15th February 2022 organized by Khare-Dhare-Bhosale College, Guhagar.
- 7) Participated in the International webinar on Essential Skills for Research Writing & Publishing: Special Reference to IPR' held on 24th February 2022 organized by J. Watumull Sadhubella Girls College, Ulhasnagar, Thane.
- 8) Participated in the National webinar on 'Latest Trends and Technologies Library and Information Science' held on 25th February, 2022 organized by Gurukul College of Commerce, Ghatkopar, Mumbai.
- 9) Participated in the National Level E-Conference on "Academic Libraries COVID-19 Pandemic" held on 25th March, 2022 organized by Laxmit Sitaram Halbe College of Arts, Commerce & Science, Dodamarg.
- 10) Participated and Paper Published in the Interdisciplinary national conference on 'Impact of COVID-19 on Indian held on 5th April, 2022 organized Patpanhale Arts, Commerce and Science College

डॉ. जालिंदर सीताराम जाधव (मराठी)

पदवी प्रदान :

दि. ०१ डिसेंबर २०२१ रोजी कोंकणातील दलितेतर लेखकांच्या मराठी कादंबरीवर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचार कार्याचा व चळवळीचा पडलेला प्रभाव : चिकित्सक अभ्यास (कालखंड १९२० ते २०००) या विषयाच्या शोधप्रबंधास संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या वतीने आचार्य (विद्यावाचस्पती / पी. एच.डी.) ही पदवी प्रदान करण्यात आली.

शोधनिबंधप्रकाशन :

पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय यांच्या वतीने दि. ०५ मार्च २०२२ रोजी आयोजित केलेल्या "Impact of Covid -19 on Indian Economy" विषयाच्या राष्ट्रीय परिषदेत कोविड १९ : कोरोनाचा मराठी साहित्यावरील प्रभाव या विषयावर शोधनिबंधाचे लेखन व प्रकाशन.

सहभाग :

द. ग. तटकरे कला व वाणिज्य महाविद्यालय तळा, रायगड व मराठी अभ्यास मंडळ मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. १३ जुलै २०२१ रोजी आयोजित केलेल्या द्वितीय वर्ष कला, मराठी पेपर क्र. ०३, एक दिवसीय पुनर्रचित अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सक्रीय सहभाग.

कला व वाणिज्य महाविद्यालय गोवेली, ता. कल्याण, जि. ठाणे व मराठी अभ्यास मंडळ मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. १९ जुलै २०२१ रोजी आयोजित केलेल्या तृतीय वर्ष कला, मराठी पेपर क्र. ०६ 'साहित्य व समाज' एक दिवसीय पुनर्रचित अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सक्रीय सहभाग.

कला व वाणिज्य महाविद्यालय फोंडाघाट व मराठी अभ्यास मंडळ मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २० जुलै २०२१ रोजी आयोजित केलेल्या तृतीय वर्ष कला, मराठी पेपर क्र. ०८ 'आधुनिक मराठी साहित्य' एक दिवसीय पुनर्रचित अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सक्रीय सहभाग.

बी. एन. एन. महाविद्यालय भिवंडी व मराठी अभ्यास मंडळ मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २२ जुलै २०२१ रोजी आयोजित केलेल्या द्वितीय वर्ष कला, मराठी पेपर क्र. ०२ एक दिवसीय पुनर्रचित अभ्यासक्रम कार्यशाळेत सक्रीय सहभाग.

शिक्षण महर्षी बापुजी साळुंखे महाविद्यालय, कराड जि. सातारा यांच्यावतीने आयोजित करण्यात आलेल्या 'मराठी भाषा आणि प्रसारमाध्यमे' या विषयावरील दि. २६ नोव्हेंबर २०२१ रोजीच्या राष्ट्रीय वेबिनार मध्ये सक्रीय सहभाग.

आय. सी. एस. कॉलेज खेड व पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २४ व २५ जानेवारी २०२२ रोजी आयोजित केलेल्या 'पर्यटन'

विषयाच्या राष्ट्रीय वेबिनार मध्ये सक्रीय सहभाग.

कर्मवीर भाऊराव पाटील महाविद्यालय, पंढरपूर आणि पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ११ फेब्रुवारी २०२२ रोजी आयोजित केलेल्या भाषा व साहित्य : संशोधनाचे पद्धतीशात्र आणि शोधप्रबंध लेखन या एक दिवसीय आभासी राज्यस्तरीय कार्यशाळेत सक्रीय सहभाग.

पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय यांच्या वतीने दि. ०५ एप्रिल २०२२ रोजी आयोजित केलेल्या "Impact of Covid -19 on Indian Economy" विषयाच्या राष्ट्रीय परिषदेत सक्रीय सहभाग.

Dr. K. R. Shindhe (Academic Year 2021-22)

- 1) Worked as Co-ordinator, IQAC up to 20-09-2021.
- 2) NAAC Peer team visited the college on 6th and 7th Sept. 2021. The College has been awarded "B" Grade by the NAAC with institutional Score of 2.13.
- 3) Held two IQAC meeting during the year 2021-22.
- 4) Attended two days "National E-Conference on Socio-Economics and Ecological impact of the Climate Change with reference to Indian Subcontinent" and presented a paper titled "Environmental Implications of Glacial Ice Melting".

श्री. सुधिर नामदेव टाणकर

मुख्य लिपिक

राष्ट्रीय उच्चस्तर शिक्षण अभियान महाराष्ट्र आणि म. ए. सो. गरवारे कॉलेज ऑफ कॉमर्स, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'स्वायत्त महाविद्यालयातील प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांचा उच्चशिक्षणातील सहभाग व योगदान' या विषयावरील आयोजित करण्यात आलेल्या दि. २८, २९ व ३० जुलै २०२१ या तीन दिवसीय राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सक्रीय सहभाग.

Mrs. Sansare Snehal Santosh (Senior Clerk)

- 1) One day National online Conference of Non-teaching. Employees held on 18/01/2022 at Shri. Manohar Hari Khapane College of Arts & Commerce, Raypatan, Tal. Rajapur, Dist. Ratnagiri.
- 2) Two days National Level Webinar on the theme of on Tourism organised Incredible India, Sustainable 4 Community based Tourism 24th & 25th Jan 2022.
- 3) One day National e-conference on Impact of COVID-19 organised by Patpanhale Arts, commerce & Science College, Patpanhale, Tal, Guhager, Dist. Ratungisi held on 5th April 2022.

Library Department

The College Library has 10,844 Books and 30 Journals.

Library Books and Periodicals:

Historical Background:

Senior College Patpanhale, A/P- Patpanhale -Shringartali, Tal.- Guhagar, Dist.-Ratnagiri was established in July 1992. Its first working day was 27/07/1992. The first book was accessioned in the library on 19/08/1992. In the very first year 1992-93 there were only 129 Books, 04 News papers in the library and total numbers of readers were only 45.

Library Books and Periodicals

Sr. No.	Particulars	Existing up to 2020-21	Existing up to 2020-21	Total up to 28/02/2022
Text, Reference & General Books				
1	General Accession Register	6718	167	6885
2	College Book Bank Scheme	1383	35	1418
3	B.C. Book Bank Scheme	1316	145	1461
4	Donated Books	1883	220	2103
Total		11300	567	11867
Non-Book Material				
5	C.D's	40	03	43
6	Atlas	80	--	80
7	Bound Volumes	536	--	536
Total		656	03	659
Periodicals				
8	Journals	--	17	--
9	Magazines	--	07	--
10	News papers	--	09	--
Total		--	33	--

Library Working Hours :

Monday to Saturday : 09.00 am to 05.30 pm.
Circulation Section : 09.00 am to 04.30 pm.

Library Staff :

Sr. No.	Name	Qualification	Designation
1.	Mr. Dhananjay D. Gurav	M.A., M.Lib. & Inf. Sci., M.Phil., SET	Librarian
2.	Mr. Parshuram S. Chavan	B.A., L.T.C.	Library Attendant

Library Advisory Committee :

Sr. No.	Name	Designation
1	Dr. Jadhav R.G. (Principal)	Chairman
2	Mr. Gurav D.D. (Librarian)	Secretary
3	Prof. Jadhav J.S. (Asst. Prof. in Marathi)	Member
4	Prof. Khot S. S. (Asst. Prof. in Commerce)	Member
5	Prof. Shindhe K.R. (Asst. Prof. in Accountancy)	Member
6	Mrs. Sansare S. S. (Senior Clerk)	Member
7	Mr. Chavan P.S. (Library Attendant)	Member

Women Development Cell

The women development Cell of Patpanhale Arts, Commerce and Science College has devised the 'Gender Equality Program for the academic year 2021-2022. For this program Prof. Trishala Shivaji Sable/ Choughule is asked to perform the role of coordinator. Under 'Gender Equality Program' the orientation programme for the women Staff and girl students of the college is taken on 20th

June 2021. Hon. Mrs. Snehal Sansare Senior Clerk Patpanhale Arts, commerce and science college was invited to orient the girls students about the rights of women and constitutional provisions in the favour of them. The program conducted under the guidance of Hon. Principal Dr R. G. Jadhav. women staff and girls student attended the Orientation Programme. Women Development Cell also call heartily organised the Birth Anniversaries of Krantijyoti Savitribai Phule and Rajmata Jijau in the month of Jan. 2021.

These anniversaries are organised to pay respect towards the great personalities contributed to bringing up the women empowerment at the reality and get motivated from them even in 21st century. As per the guidelines of government of maharashtra variety of program for girls students of the college organised by women development cell of the college. Book Review Competition for Girl Students', in which 15 students participated, is organised on 25th Feb. 2022. On 26th Feb. 2022 Traditional Men

Competition was organised in which girls from all the classes participated.

Complementary prizes are given to the girls of FYBA and FYBCom classes. 2nd March

2022 sport competition for girls students in held. In this competition girl student participated in short-put throw, Disk Throw and Carom competition. The 'Group Dance

Competition was organised on 5th March 2022 for the girls students of all the classes of the college. In this competition also many girls students participated enthusiastically and

won the glory. Under the Plantation and Conversion' 'Plantation of Coconut Saplings' activities was organised on 7th March 2022. Many dignitaries from Guhagar Tehsil participated in it. On 8th March 2022 an International Women's Day was also celebrated

in the college campus. For this lecture on Women Empowerment was organised. For this

Mrs. Pradnya Dhamnaskar Founder of Samarthyia Sewa Sanstha, Thane was invited to guide girl students of the college. She with her personal anecdotes guided the girl

students about Women Empowerment and self- Reliance. International Women's Day was celebrated under the guidance of Hon. Principal Dr. R. G. Jadhav and with the

meticulous support of teaching and non teaching faculty of the college. Thus, Women Development Cell implemented the Gender Equality Program for the academic year 2021-

22 and worked for the welfare of women the Gender Equality Program for the academic year 2021-22 and worked for the welfare of women teaching and non teaching staff and

girl students of the college.

Departmental Information

IQAC

The NAAC PEER Team visited the college in the month September 2021 and the college got assessed and accredited with B grade (3.14) in 3rd cycle. The IQAC preparing for AQAR for the year 2021-22.

IQAC Report

The College has accredited in 3rd cycle of NAAC and secured 'B' Grade. The peer team came in the college on 6th and 7th Sept. 2021. The peer team was consist Dr. Jagadishkumar Patnaik, Pro-VC, Mizoram University, Aizawl, Mizoram, Dr. Meenakshiundarara jan Avudainaygam, Principal, Nanjil Catholic College of Arts and Science, Periyavilai, Nagercoil, Tamilnadu and Dr, Rajmani Singha, Professor, Department of Commerce, Manipur University, Imphal, Manipur.

IQAC Plan & Completion Report

Sr. No.	Plan	Dates	Completion
1.	To call the meeting of IQAC of the college	09-07-2021 09-08-2021 28-10-2021	All the members of IQAC are invited by invitation letter. The discussion made on previous meetings minutes and action taken. The plans are set in the meeting to be done in the near future.
2.	To call the meeting of College Development Committee (CDC)	13-07-2021 15-12-2021 17-03-2022	All the members of CDC are invited by invitation letter. The discussion made on previous meetings minutes and action taken. The plans are set in the meeting to be done in the near future.
3.	To reach AMCs.	September 2021	SERVICE AGREEMENT under Annual Maintenance Contract Signed with facilities :- 1) Canon Photo Copier 2) Website 3) Water Purifier and Cooler 4) Wi-Fi and CCTV Cameras 5) Projectors 6) Internet Provider 7) Computers
4.	To observe the programmes under "Swachha Bharat Abhiyan"	02-10-2021 07-03-2022	1) College organised Poster Making Competition wherein total 25 Students participated in the said competition. 2) Plantation of Coconut plants and Conservation
5.	To organise "Health and Hygiene programmes"	26-10-2021 to 02-11-2021 20-02-2022	1) Conducted Vaccination Programme. Govt. of Maharashtra set a Google link to collect data of students regarding vaccination. In all 56 students and villagers have been vaccinated in the camp. 2) Surya Namaskar Programme – Sun Salutation Programme 3) Blood Donation Programme
6.	To conduct constitutional obligations Programmes: values, rights, duties and responsibilities of citizens.	18-11-2021 23-11-2021 26-11-2021 25-01-2022 25-01-2022	1) Formation of Election Literacy club of the college. 2) Organized Voters Awareness Programme. 3) Celebration of Constitution Day 4) Observed National Voters Day. Organized Elocution Competition

Sr. No.	Plan	Dates	Completion
7.	To apply for ANGC Scholarship	11-12-2021	Received letter for ANGC for applications from students. Circulated notice among the students. Received 13 applications from the students. Sent to ANGC for approval. Received sanction letter and list of students along with scholarship cheques. Distribution of cheques among the students. Sent acknowledgement to the ANGC.
8.	To organize National Webinar on Tourism	24-01-2022 25-01-2022	The Two Days National Webinar of Tourism held in 24 and 25 January, 2022 collaborati on with Patpanhale Arts, Commerce & Science College and with ICS College, Khed
9.	To organise various Competitions under "Commerce Fest" as best practices	23 to 26 February, 2022	1) Commerce Quiz Competition 2) Power Point Presentation Competition 3) Book Review Competition Traditional Menu Competition
10.	To conduct Students Satisfaction Survey (SSS) for the academic year 2021-22	February, 2022	SSS Link prepared and sent to WhatsApp groups of all classes. Survey analyzed and the report put before IQAC and CDC.
11.	To conduct Gender Equality Programmes under Women Development Cell	2021-22	1) Orientation of girls students 2) Book Review Competition 3) Traditional Menu Competition 4) Sports Competitions 5) Groups dance competition 6) Guest lecture on Women Empowerment 7) Street Play 8) Guest lecture on Women Empowerment

Programs at a Glance

Poster Making Competition

On the occasion of the birth anniversary of the Father of the Nation Mahatma Gandhi and Lal Bahadur Shastri, under the head of "Swachha Bharat Abhiyan" the IQAC with collaboration of Cultural Activities and Marathi department of the college organized Poster Making Competition on 02-10-2021. Total 25 students participated in the said competition. Prof. Gorivale, Principal, Anjanvel High school were present as Chief guest. The prize distribution ceremony was held on 25th October, 2021. The winners were facilitated with Certificate and Cash prizes of Rs. 1501, 1001 and Rs. 501 consequently by the Principal Dr. R.G. Jadhav.

Plantation and Conservation

Vaccination Camp under “Mission Yuva Swasthya” 26 October to 02 November, 2021

Mission Yuva Swasthya was conducted under the activity “Health and Hygiene” in collaboration with department of Higher Education - Panvel Region, Government of Maharashtra and Internal Quality Assurance Cell of the college. Government of Maharashtra set a Google link to collect data of the students and teachers regarding Covid-19 Vaccination. Similarly, Internal Quality Assurance Cell of the college also prepared a Google link and set the same to the students and teachers for college for collection of data on Covid-19 Vaccination. Collected data were sent to the Government of Maharashtra, District and Taluka Health Department authorities periodically. After collecting and providing data the demanded for Vaccination Camp in the college on Wednesday, 27th October, 2021. A total of 56 persons took Covid-19 vaccination including 24 college students, 8 nearby Regal college students and 24 villagers

Sun Salutation Programme सूर्य नमस्कार

The National Yogasana Sports Federation (NYSF) is a federation recognized by Ministry of Youth Affairs & Sports, Government of India to spread Yogasana as sports and create awareness of health amongst youngsters of our county. To commemorate the Azadi ka Amrit Mahotsav, 75th Anniversary of Independence Day, the federation has decided to run a project of 75 Crore Surya Namaskar in 30 states, involving 30,000 institute and 3 lakh students from 01st January, 2022 to 20th February, 2022. Therefore the college observed Surya Namaskar programme on 20th February, 2022 at 10.30 am.

“Blood Donation Camp”

There is a pandemic situation in all over world and there is a need of blood in the hospitals. Therefore the Mr. Uday Sawant, Minister, Higher and Technology Education Department, State Maharashtra, appealed the colleges of Maharashtra state to organise blood donation camps in the college premises for the benefit of the society. To response this appeal the IQAC of the college with NSS, organised Blood Donation Camp in the college on 29th March, 2022. In all 12 blood bags collected in the camp.

**Formation of
Election Literacy Club
18th November, 2021**

Students Welfare Department, University of Mumbai asked the college to form a "New Voters Election Awareness Club" in the college. This programme runs under Central Government. This programme initiated by Election Commission of India. Election Commission of India started "SVEEP - Systematic Voter Education & Electoral Participation" Govt. Of Maharashtra started "ELC - Electoral Literacy Club" The college begins Election Literacy Club for the benefit of students.

Patpanhale Education Society's
PATPANHALE ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE
A./p. : PATPANHALE - Shringartali, Tal. Guhagar, Dist. Ratnagiri. - 415 724. (M.S.)
☎ : (02359) 244528, 244522
E-mail : scp523@yahoo.in Website : www.patpanhalecollege.in
NAAC Re-accredited with ' B ' Grade
(Permanently Affiliated to Mumbai University)

**New Voters Election Awareness Club
(SVEEP/ELC)**

Patpanhale Arts, Commerce and Science College
Tal- Guhagar, Dist – Ratnagiri – 415724
Telephone No : 02359 244528
e-mail : scp523@yahoo.in

Prof. Pramod Arvind Desai
(Co-ordinator)
Mob : 9421186441
408prabhat@gmail.com

Dr. Raosaheb G. Jadhav
(Ambassador)
Mob : 9637889837
drrgjadhav138@gmail.com

Members

Miss. Rutuja Ashok
Gije
Mob : 7083721971

Miss. Mrunali S.
Derdekar
Mob : 837869571

Mr. Akash Subhash
Kadam
Mob : 9405377356

Mr. Abhijit Sudhir
Chavan
Mob : 8669261462

“Voters Awareness Programme” Registration of new voters

Every year, in coordination with the concerned Government authorities, the College undertakes the work of enrolment (addition) of new voters in the electoral roll (register) so as to enable the new voters to exercise their franchise in the forthcoming different elections, whenever they will be held. Blank electoral forms for registration are distributed in every class and the teachers give instructions to fill the forms. Duly filled in forms are collected and submitted to the concerned Government officials. This practice is held every year. This will enable the first-time franchisers to cast the vote and to a become part of democratic process. Teachers give short speeches on constitutional obligations while enrolling the students.

On the occasion of Registration of new voter, under the head of “Voters Awareness Programme” the IQAC with collaboration of Department of Political Science and History of the college organized voters awareness programme on 23-11-2021. Total 54 students and villagers participated in the said programme. Mrs.PratibhaWarale, Tahashildar of Guhagar block were present as the Chief guest. The68 students were registered as new voters in this campaign.

“Observation of Constitution Day”

On the occasion of Celebration of Indian Constitution Day on 26th November, 2021 under the head of “Read out programme of PREAMBLE and Fundamental Duties” the IQAC with collaboration of Department of Political Science. In thisprogrammed organized by the college there were total 36 studentsparticipated.

पाटपन्हाळे महाविद्यालयात भारतीय सांविधान दिन उत्साहात संपन्न

गुहागर (प्रतिनिधी): गुहागर तालुक्यातील पाटपन्हाळे फ़ज्युक्शन सोसायटीच्या महाविद्यालयात सांस्कृतिक व राज्यशास्त्र विभागाच्यावतीने प्राचार्य डॉ. रावसाहेब जाधव यांच्या मार्गदर्शनाखाली भारतीय सांविधान दिन उत्साहात संपन्न झाला.

यावेळी महाविद्यालयातील प्रा. प्रमोद देसाई यांच्याहस्ते भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करण्यात आला. यावेळी सांस्कृतिक विभागप्रमुख प्रा. जालिंदर जाधव, प्रा. प्रसाद भागवत डॉ. कृष्णाजी शिंदे, डॉ. प्रवीण सनये, डॉ. सुभाष खोत, प्रा. लंकेश गजभिंये, प्रा. लिशता साबळे, ग्रंथपाल श्री. धनेजय गुरव, ग्रंथालय परिचर श्री. फ़रुख चव्हाण, वरीष्ठ लिपिक श्री. सुधीर टानकर, सौ. सैल संसारे, कनिष्ठ लिपिक श्री. विश्वनाथ कदम, श्री. नंदकुमार भेकरे, श्री. संदिप चव्हाण, श्री. रविंद्र चव्हाण, महेश झगडे व विद्यार्थी उपस्थित होते.

या दिनाचे औचित्य साधून महाविद्यालयात मतदार जागृती उपक्रमांतर्गत राज्य इतिहास विभागाच्यावतीने महाविद्यालयातील १८ वर्ष पूर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची नवीन मतदार नाव नोंदणी करून घेण्यात आली. दि. २३ नोव्हेंबर रोजी गुहागरच्या तहसिलदार प्रतिभा वराळे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

Elocution Competition 25th January, 2022

Every year the college arranges Elocution competitions for the students many a times. The intension arranging the competitions is to Sensitize the students and employees of the Institution towards constitutional obligations. Another purpose is to inculcate values, make aware of their rights, duties and responsibilities as citizens.

Pat Panhale, Maharashtra, India
F7Q2+J5R, Pat Panhale, Maharashtra 415724, India
Lat N 17° 29' 20.1948" Long E 73° 15' 1.17"
25/01/2022 10:59 AM

पाटपन्हाळे एज्युकेशन सोसायटीच्या महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या निवासी शिबीराचा आबलोलीत शुभांशु पाटपन्हाळे एज्युकेशन सोसायटीच्या महाविद्यालय आणि आबलोली ग्रा.पंच.चा पुढाकार

आबलोली, प्रतिनीधी (संदेस कदम) ; घालून आणि श्रीफळ वाढवून या राष्ट्रीय गुहागर तालुक्यातील पाटपन्हाळे एज्युकेशन सोसायटीचे पाटपन्हाळे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय (मुंबई विद्यापिठारी संलग्न) या महाविद्यालयातील शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ या विद्यार्थी - विद्यार्थिनींच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विरोधक यामीग पुनरचना निवासी शिबीराचा शुभारंभ मान्यवरचे उपस्थीतित गुहागर तालुक्यातील आबलोली येथील धेंडूकरत वाईत दि.ए.ए.कॉलेज आबलोली येथे उदघाटन संभव झाला या निवासी शिबीरासाठी पाटपन्हाळे महाविद्यालय आणि निरनल यामरंपायत आबलोली पाण्या पुढाकाराने, सौजन्याने आमोजन करण्यात आले आहे. यावेळी मान्यवरचे हस्ते शाखा मातेच्या प्रतीमेचे पूजन, प्रतीमिता पुष्पहार यामी "माझी वसुंधरा" आणि "जल" यावर उपस्थित सर्वंकडून शपथ घेऊन कव्ठन भेटली या संपूर्ण कार्यक्रमाचे निरनेटके सुसंस्थालन प्रा. श्रीमती. लिखला चौगुले यामी केले यावेळी व्यस्तपिठार प्रा.डा. प्रविण सन्ये, प्रमारी प्राचार्य पी. ए. देसाई, सचिव सुधाकर चव्हाण, प्रा. दिनेश पारखे, आबलोलीच्या सरपंच सी. श्रावणी पागडे, उपसरपंच आरवि भोसले, मुख्याध्यापक दि. डि. गीरी, माजी सरपंच विजय वैद्य, यामरंपायत सद्यः प्रमेय आर्यमन, सद्यः सी. निरल कदम, पूजा करेकर, मुधा पागडे, दिश्या यामसंच आबलोलीच्या अध्यक्षी सी. सुनिता रोठवे प्रा. श्रीमती. लिखला चौगुले आदी. मान्यवर उपस्थीत होते. रोठवे डा. दिनेश पारखे यामी सर्वांचे आभार मानले

NSS Residential Camp

(Duration : 24th to 30th March 2022)

The college organizes NSS Camps at various villages of the vicinity. The duration of camp is seven days. The main purpose behind organizing such camps is to develop leadership qualities and a sense of initiation among the volunteers. During the camp days different activities are undertaken. Through these activities, students are Sensitized towards constitutional obligations. Another purpose is to inculcate values, make aware of their rights, duties and responsibilities as citizens.

National Level Webinar on Tourism – 24th Jan.2022

ICS College of Arts, Commerce & Science, Khed
&
Patpanale Arts, Commerce & Science College

Day one – 24th Jan. - Schedule of the Programme

Timing	Activity
10-30am	<u>Offline Programme</u> <ul style="list-style-type: none">• Mata Saraswati Pujan• Lighting of the Lamp
	<u>Online Programme-</u> Live Streaming on Zoom & YouTube (Links will be shared on Concern Whatsapp Group)
11.00am	<ul style="list-style-type: none">• Welcome of All Invitees and Participants - Shri.. Kelkar Sir
11.02 am	<ul style="list-style-type: none">• Introduction of the Theme – Dr. Anita Awati
11.05am	<ul style="list-style-type: none">• Inaugural Speech of Adv. Anandrao Bhosale Chairman, Governing Council ICS College
11.08 am	<ul style="list-style-type: none">• Presidential Speech – Dr. G.B. Sarang Principal ICS College, Khed
11.13am	<ul style="list-style-type: none">• Introduction of the Resource Person Shri. Atmaramji Parab Sir – by Dr. C. R. Salunkhe
11.15am	<ul style="list-style-type: none">• Incredible India- Presentation of Resource Person
12.30pm	<ul style="list-style-type: none">• Interaction with Participants- Question –Answer Session
12.45pm	<ul style="list-style-type: none">• Vote of Thanks – Dr. Subhash Khot Patpanhale College

National Level Webinar on Tourism – 25th Jan.2022

ICS College of Arts, Commerce & Science, Khed
&
Patpanale Arts, Commerce & Science College

Day second – 25th Jan. - Schedule of the Programme

Timing	Activity
10.50 am	Online Programme- Live Streaming on Zoom & YouTube (Links will be shared on Concern Whatsapp Group)
11.00 am	• Welcome of All Invitees and Participants - Dr. C. R Salunkhe
11.02 am	• Introduction of the Theme – Dr. Anita Awati
11.05 am	• Message by Shri. P.A. Desai Sir I/C Principal Patpanhale College
11.07 am	• Introduction of the Resource Person – by Dr. Subhash Khot
11.10 am	• Keynote address – Prajakta Shah-Joshi <i>Sustainable Tourism-Community Based Tourism</i>
12.30 pm	• Interaction with participants- Question and Answer Session
12.45 pm	• Vote of Thanks - Dr. Amol Patil

“Commerce Fest”

23 to 26 February, 2022

The College firmly believes that the knowledge of the students should stretch beyond the curriculum framework. The knowledge of the students is really tested when it comes to self-employability and finding and doing the government and private jobs. The purpose of getting knowledge through textbooks fails if such knowledge is not put into use by the students in due course of time. In other words, along with imparting knowledge as mentioned in the curriculum framework, the college firmly believes that, it is equally important to increase the competitive edge, the entrepreneurial skills of the students and also improve their practical way of thinking.

In view of the above, as a part of best practices, the College has decided to plan and conduct “Commerce Fest” every year, from the academic year 2021-2022 onwards. This festival, among other things, includes conducting commerce quizzes, holding traditional menu competition, conducting PPT competitions etc. The basic aim behind holding “Commerce Fest” every year is to unearth the latent talents of the students, and increase the employability in their future life. Entire fest includes a series of programmes spread over around four days. It is well planned, given wide publicity and meticulously implemented so as to enable maximum number of students to participate.

Objectives of the Fest:

1. To increase the pragmatic thinking ability of the students.
2. To develop the entrepreneurial skills and abilities of the students.
3. To increase the presentation skills of the students.
4. To generate interest among them to face competitive examinations.
5. To increase the prospects of self-employability and also professionalism of the students by conducting traditional menu competition.
6. To bring out the hidden talents of the students and enable them to use such talents- while doing jobs or in their self-employment related activities.
7. To increase the instant challenge-facing ability of the students.

To develop and nurture leadership qualities and abilities among the students

Pat Panhale, Maharashtra, India
 F7Q2+J5R, Pat Panhale, Maharashtra 415724, India
 Lat 17.489266° Long 73.250329°
 25/02/22 10:10 AM

Pat Panhale, Maharashtra, India
 F7Q2+H39, Pat Panhale, Maharashtra 415724, India
 Lat N 17° 29' 20.2668" Long E 73° 15' 1.1124"
 05/03/2022 11:32 AM

Pat Panhale, Maharashtra, India
 F7Q2+H39, Pat Panhale, Maharashtra 415724, India
 Lat N 17° 29' 20.2668" Long E 73° 15' 1.1124"
 05/03/2022 11:59 AM

Khodade, Maharashtra, India
 88VR+854, Khodade, Maharashtra 415726, India
 Lat 17.343416°
 Long 73.340832°
 28/03/22 05:10 PM

Khodade, Maharashtra, India
 88VR+854, Khodade, Maharashtra 415726, India
 Lat 17.343405°
 Long 73.340852°
 28/03/22 05:12 PM

Pat Panhale, Maharashtra, India
 F7Q2+J5R, Pat Panhale, Maharashtra 415724, India
 Lat 17.489252° Long 73.250301°
 08/03/22 10:02 AM

“International Women’s Day”

Chief Guest :

Mrs. Pradnya Dhamnaskar

(Founder – Samarthya Sewa Sanstha)

On the occasion of International Women’s Day, A programme was organized in the college. It was organized by Women Development Cell of the college. On this occasion Mrs. Pradnya Dhamnaskar, founder of Samarthya Sewa Sanstha was invited as chief guest. The noteworthy thing is that she is the alumni of the college. She delivered a nice lecture on the present condition and the need of further empowering the women. Shri. Sudhakar P. Chavan, Secretary of Patpanhale Education Society, was present in the programme and expressed his well wishes. Dr. R.G. Jadhav, the principal of the college, presided over the programme and offered his well wishes in his speech. Mrs. Trishala Sable, anchored the programme. Mrs. Snehal Sansare. offered vote of thanks.

Guest Lecture on Anti-Ragging & Sexual Harassment

Mrs. Sujata Balkrushna Gosavi delivered a guest lecture on Anti-Ragging and Sexual Harassment on 28th March, 2022. She guided the students about the evils of Ragging and Sexual Harassment. She in her lecture rightly pointed out the negative side of Ragging of any kind comprehensively. 42 students benefited in the above stated program.

One Day Interdisciplinary National Conference

on

Impact of Covid-19 on Indian Economy

Date: Tuesday, 05/04/2022

Online - ZOOM platform 10:00 a.m.

On the Occasion of 75 years of India's Independence

Patpanhale Education Society's Patpanhale Arts, Commerce and Science College,

Patpanhale, Tal - Guhagar, Dist - Ratnagiri, Maharashtra -
415724. Website : www.patpanhalecollege.in
e-mail : scps23@yahoo.in

Affiliated to University of Mumbai
3rd Cycle accredited with 'B' Grade
Organizing

One Day Interdisciplinary National Conference on Impact of Covid-19 on Indian Economy

Date: Tuesday, 05/04/2022

Online - ZOOM platform 10:00 a.m.

On the Occasion of 75 years of India's Independence

Sponsored by

Bank of Maharashtra, Branch
Margtamhane

Patron

Hon. Shri. Bhalchandra R. Chavan,
President, Patpanhale Education Society

Keynote Speaker

Dr. Sanjay Jagtap,
Hon. Regional Joint Director, Higher
Education, Konkan Region, Panvel,
Dist - Raigad, Maharashtra

Resource Persons

Prof. Dr. Alok Kumar Chakrawal,
Hon. Vice Chancellor, Guru
Ghasidas Vishwavidyalaya,
Bilaspur, Chhattisgarh

Dr. R.G. Allagi,

Hon. Director, B.V.V. Sangh's
Institute of Management Studies,
Vidyanagari, Bagalkot, Karnataka

Chief Organizer

Hon. Dr. Raosaheb G. Jadhav,
Principal

About the College

Patpanhale Education Society's Patpanhale Arts, Commerce & Science College, Tal. Guhagar, Dist. Ratnagiri (M.S.), has been established in the year 1993. It is affiliated to University of Mumbai. Initially, the Management started Arts Programme in 1993. Subsequently, Commerce Programme has been started in 1995 and later on Post Graduate Programme (M.Com. in Business Management) in the year 2016. The College also runs a YCMOU study centre wherein most students are from educationally deprived sections of the society. Most of the students are from rural and remote areas and around 50% of them are from socially backward and downtrodden sections of the society. Female students outnumber male students. Hon.

Bhalchandra Raghunath Chavan, President, Patpanhale Education Society, has been playing an inspiring role in all our endeavours and because of his constant inspiration and our consistent efforts towards co-curricular and extra-curricular activities, we created a concrete atmosphere for sustainable development of the students of this vicinity.

About the Conference

COVID-19 pandemic is the worst catastrophe that has hit the entire world. The impact on India is largely disruptive in terms of economic activity and loss of human lives. Because of this pandemic, total reported deaths in India are 4,87,719 and in the world they are 55,86,044 as on 17/01/2022 and the numbers are still counting. Negative impact of COVID-19 pandemic on Indian economy includes- decrease in GDP, sharp rise in unemployment, negative impact on supply chains, decrease in government income, collapse of tourism industry, reduced consumer activities, plunge in fuel consumption, etc. According to CRISIL, this is perhaps India's worst recession since independence. India may need decades to set right the catastrophic impacts caused by this pandemic. For this, there is an acute necessity of holding a comprehensive discussion especially among researchers, students, academicians etc.

This national conference provides an ideal platform to faculties, researchers, scholars, students and others for presenting their research papers on this burning topic. At this juncture, the college feels proud to invite all the concerned to this One Day Interdisciplinary National Conference on Impact of Covid-19 on Indian Economy. We once again appeal and welcome all the concerned to wholeheartedly participate in this National Conference and contribute their research papers. We hope that, with active participation of all, this conference will be a grand success.

Theme of the Conference

Impact of Covid-19 on Indian Economy

Sub-themes

- 1) Covid-19 and Banking
- 2) Covid-19 and Insurance Sector
- 3) Covid-19 and Agriculture
- 4) Covid-19 and Aviation Sector
- 5) Covid-19 and Trade
- 6) Covid-19 and Transport
- 7) Covid-19 and Tourism
- 8) Covid-19 and Culture
- 9) Covid-19 and Education
- 10) Covid-19 and Political System
- 11) Covid-19 and Poverty
- 12) Covid-19 and Industry
- 13) Covid-19 and Logistic Services
- 14) Covid-19 and Government Policy
- 15) Covid-19 and Film Industry
- 16) Covid-19 and Health
- 17) Covid-19 and Theatre
- 18) Covid-19 and Employment
- 19) Covid-19 and Literature
- 20) Covid-19 and Library Services
- 21) Any other topics related to the theme

Objectives of the Conference

The basic objective of the conference is to create a platform for faculties, scholars, students, researchers and others to share and exchange their views on the impact of the COVID-19 and also to create academic and applied knowledge essential to enhance different sectors of the economy.

Guidelines for Research Papers

- Interested persons may submit a full paper which may be sub-divided into abstract, introduction, objectives, research methodology, conclusion, references, etc.
- Research paper may be in English, Hindi and Marathi languages.

- Each paper should not exceed 2500 words.
- Font type should be Times New Roman for English (font size 12) and Mangal (Unicode) for Marathi and Hindi (font size 14).
- Line spacing should be 1.5 and margin should be normal.
- Cover page should include - Title, Author's/ Affiliation, Full address with PIN Code, e-mail id and Mobile No. etc.
- Research papers should be submitted on or before 25/03/2022 to the following e-mail id in Word format.
patpanhaleconference2022@gmail.com
- All accepted papers will be published in Peer Reviewed International Multi-lingual Research Journal "Vidyawarta" ISSN 2319 9318, Impact factor 8.14
- Both hard and soft copies of the journal will be provided.
- E-certificates will be provided to all registered participants.
- Fee for paper publication is Rs. 500/- .
- No fees for participation only.
- Zoom link will be provided on WhatsApp groups on the day of the conference.

Link for Registration

<https://forms.gle/tBUoFQ7EkvA776Y37>

Bank Account Details

- A/c Name : Principal, Patpanhale Arts, Commerce and Science College, Patpanhale
- A/c Type : Savings Bank Account
- Bank Name : Bank of Maharashtra
- Branch Name : Margtamhane
- A/c No. : 60409403589 IFSC : MAHB0000511

National Advisory Committee

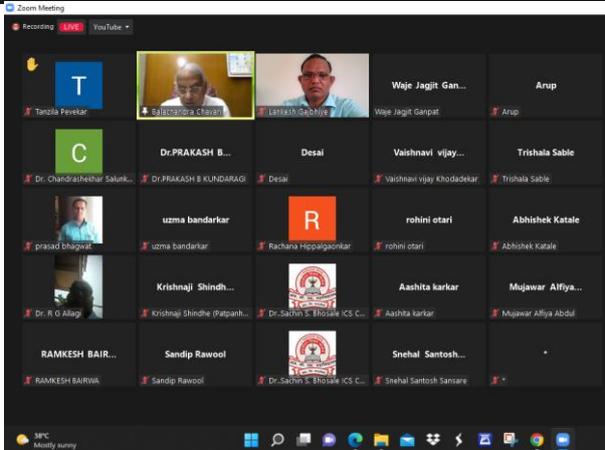
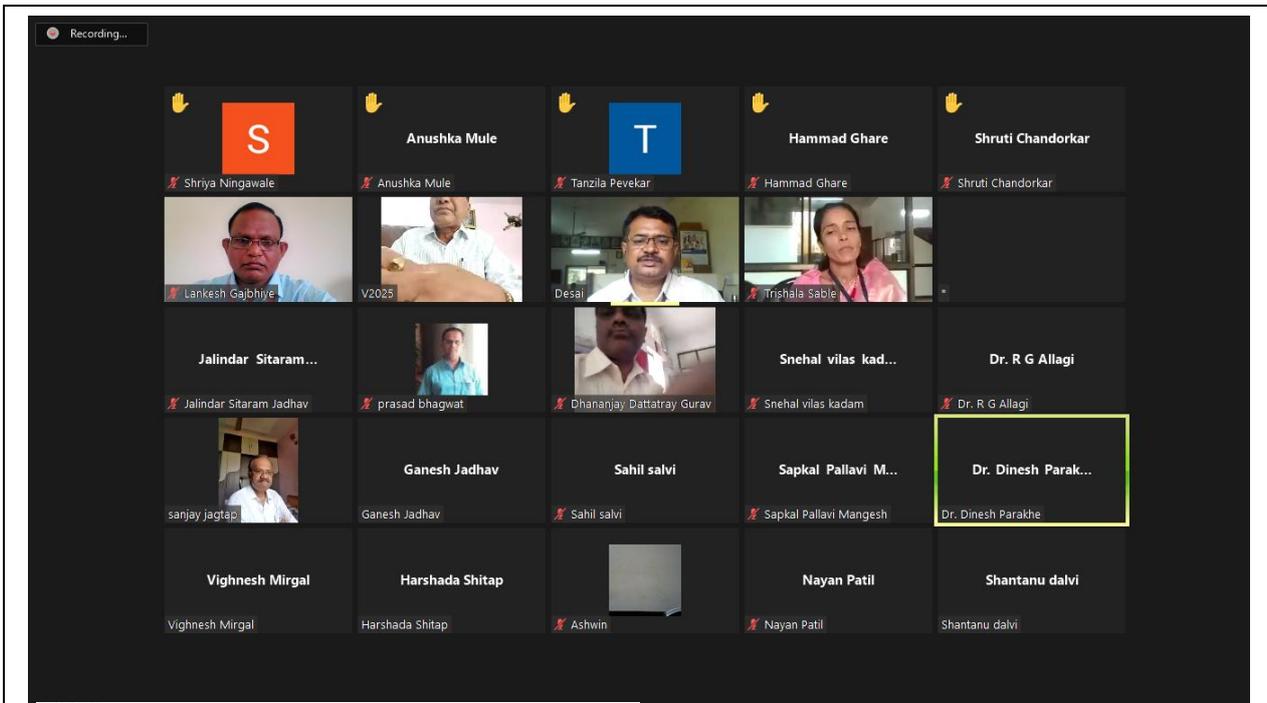
- 1) Prin. Dr. Ajay Bhamre, Dean, Faculty of Commerce, University of Mumbai.
- 2) Dr. T.A. Shiware, Director, Wilson College, Mumbai.
- 3) Dr. Murlidhar S. Kurhade, Principal, DTSS College of Law, Mumbai.
- 4) Dr. R.K. Tailor, Associate Professor, Manipal University, Jaipur.
- 5) Dr. Shivaji V. Shinde, Professor, DAV Velankar College of Commerce, Solapur.
- 6) Dr. G.B. Sarang, Principal, ICS College, Khed.
- 7) Dr. Dipak Raverkar, Principal, Sundarrao More ACS College, Poladpur, Dist-Raigad.
- 8) Dr. Keyurkumar M. Nayak, Director, Laxmi Institute of Management, Sanigam MBA College, Gujrat.
- 9) Dr. Siddheshwar T. Gadade, Secretary, J. B. S. P. Mandal, New Panvel, Dist. Raigad.
- 10) Dr. G.K. Kalkoti, Principal, Nagindas Khandwala College, Mumbai.
- 11) Dr. Sonali Pednekar, Principal, Mulund College of Commerce, Mumbai.

Organizing Committee

- Dr. S.S. Khot (Convener - 9421230966)
- Prof. P.A. Desai (Co-Convener - 9421186441)
- Dr. K.R. Shinde (Member - 9421186417)
- Prof. L.M. Gajbhiye (Member - 9421186418)
- Dr. P.S. Bhagwat (Member - 9421232586)
- Dr. J.S. Jadhav (Member - 758896272)
- Dr. D.Y. Parkhe (Member - 9403504731)
- Dr. P.T. Sanaye (Member - 8080315535)
- Mrs. T.S. Sable (Member - 9767315024)
- Mr. D.D. Gurav (Member - 9404764644)
- Mr. S.N. Tankar (Member - 7756037288)

Technical Assistance

I. C. S. College, Khed.

Patpanhale Education Society's

Patpanhale Arts, Commerce and Science College

Patpanhale, Tal -Guhagar, Dist -Ratnagiri, Maharashtra - 415724.

Website : www.patpanhalecollege.in e-mail : scp523@yahoo.in

(Affiliated to University of Mumbai)

3rd Cycle accredited with 'B' Grade

On the Occasion of 75 years of India's Independence

Organized

One Day Interdisciplinary National E-Conference on

Impact of Covid-19 on Indian Economy

Certificate

This is to certify that **Dr./Mr./Ms.** _____ participated / presented research paper entitled " _____ " in the One Day Interdisciplinary National E-Conference on **Impact of Covid-19 on Indian Economy** organized by Patpanhale Arts, Commerce and Science College, Tal. Guhagar, Dist. Ratnagiri (Maharashtra) on Tuesday, 5th April, 2022.

Dr. S. S. Khot
Convener

Prof. P. A. Desai
Co-Convenor

Prof. L. M. Gajbhiye
IQAC Coordinator

(Dr. R. G. Jadhav)
Principal
Patpanhale Education Society's
Patpanhale Arts, Commerce and Science College
Patpanhale, Tal.Guhagar, Dist. Ratnagiri

कोविड - १९ महामारीने काय शिकवले ?

• कु. मयूरी गिजे
द्वितीय वर्ष वाणिज्य

सारं जग हसत-खेळत, आनंदात आपलं जीवन जगत होतं. प्रत्येकजण बिंदास्त वावरत फिरत होते. अशातच पृथ्वीवर एक असं संकट आलं, ज्या संकटाने पृथ्वीची जीवनसाखळीच उध्वस्त करून टाकली. हे संकट म्हणजे 'कोविड-१९ महामारी' कुणी विचार केला होता की, हे संकट कित्येक घरं उध्वस्त करेल. पृथ्वीवर थैमान घालेल.

'आरोग्य हीच संपत्ती' हा सुविचार आपण लहानपणापासूनच ऐकत आलो आहोत, या सुविचाराचे महत्त्व २०२० मध्ये आपल्याला कळले आहे.

कोरोनाचे दुष्टचक्र एखाद्या साडेसातीप्रमाणे मनुष्य प्राण्याच्या मानगुटीवर येऊन बसले आहे. कोरोना विषाणूला गरीब-श्रीमंत, लहान-थोर, राजा आणि रंक एकसमान आहेत. एखाद्या खेड्यातील गल्लीबोळापासून ते महासत्ता असलेल्या अमेरिकेच्या 'व्हाईट हाऊसपर्यंत' कोणताही भेदभाव नाही. सर्व सजीवसृष्टी ईश्वरासाठी एकसमान आहेत. काही मानवी जीव उगाचच भेदभावाचे ढोल बडवून समाजात अशांती पसरविण्याचा केविलवाणा प्रयत्न करित असतात. कोरोना विषाणूच्या प्रादुर्भावामुळे सर्वच स्तरावर हानी झाली आहे. मात्र जगातील सर्वच सजीव प्राणी एकाच ईश्वराची लेकरे आहेत. त्यामध्ये कोणताही भेदभाव करता येत नाही. असा हा मौलिक पाठ हा विषय कोरोना विषाणूने जगासमोर ठेवला आहे.

काय शिकवलं या कोविड-१९ महामारीने ? या प्रश्नाचं उत्तर कुठल्या पुस्तकात किंवा गुगल ब्राउझरवर नाही मिळणार, तर या प्रश्नाचं उत्तर कोरोनाच्या विळख्यात अडकलेला, अस्वस्थ झालेला प्रत्येक माणूस सांगेल. 'माणसाने माणसासारखेच जगलं पाहिजे' अन्यथा त्याचा विनाश अटळ आहे. असा संदेश हा आजार मानवजातीला शिकवून गेला. या कोरोनाने बऱ्याच गोष्टी शिकवल्या. सगळ्यात अगोदर की जग किती छोटं आहे, गुगल वर सर्व केलं की संपूर्ण जग त्या लहानश्या आपल्याला स्क्रीनवर किती लहान दिसतं. विज्ञानानं दाखवून दिलं जग किती छोटं आहे, पण कोरोनाने दाखवून दिलं, की भगवान परमात्मा किती मोठा आहे. २१ व्या शतकात जग डिजीटल होऊन किती महान झाला असलो असलो तरी तुम्ही-आम्ही कितीही प्रगतशील असू, तरी अजूनही योग्य ते औषध कोरोनावर अजून तरी आलेलं नाही.

भक्तीचा छंद लागावा म्हणून नामदेवरायांना यावं लागलं. तसेच माणसांमधील माया करून माणुसकी काय आहे, हे शिकवण्यासाठी कोरोनाला यावं लागलं. कोरोनाने जीवन किती क्षणिक आहे. हेच शिकवून दिलं. प्रेम काय असतं, जिव्हाळा काय असतं, कारण जरी खूप माणसं आपली असली तरी संकटावेळी कोण आपल्यासोबत असतं हे नात्याचं महत्त्व कोरोनानेच पटवून

दिलं. आपल्या रक्तामासाची माणसं जीवनमृत्यूशी झुंज देत असतानाही कित्येकजण आपल्या माणसांना सोडून कोरोनापासून आपला बचाव कसा होईल, असे म्हणून त्यांना एकटं टाकून गेली. ही सत्य परिस्थिती दाखवून दिली महामारी कोविड-१९ ने.

कोरोनाने माणुसकी काय असते ? पैसा काय असतो ? वेळेची किंमत काय असते ? हे अगदी मोजक्या शब्दातच सांगितलं. वेदना काय असते ? श्रम काय असतं याचेही धडे दिले. कोरोनाने आपल्या रक्तामासाच्या माणसांना आपल्यापासून दूर गेलंच, आणि दुःख काय असतं, हे कोरोनाच्या काळात बघायला मिळालं. हृदय पिळवटून टाकणाऱ्या घटना आपण सर्वांनीच ऐकलेल्या असतील.

जगाला कोरोनाने काय शिकवले हे मी पुढील ओळीत आपल्यासमोर मांडते.

“ एका भयानक आजाराने माणसाला धकवलं,
अखड्या जगामध्ये थैमान-थैमान गाजवलं.
आजाराने मात्र जात-पात-धर्म बघून
काही पण नाही होत हे दाखवलं
कोरोनाने मात्र खूप काही शिकवलं....

एका विषाणूने प्रत्येक माणूस महत्वाचा
हे दाखवून दिलं...
पैसा कमवण्यासाठी लुटालुटीचे बाजार उठवलं...
अजूनही माणूस माणुसकी विसरतोय
हे जाणवलं...
काही असतो पण कोरोनाने
मात्र खूप काही शिकवलं...! ”

कोरोनाने एक गोष्ट तर नक्कीच सर्व जगाला शिकवली ती ही अनेक लोकांचा/लोकांनी गर्व कमी करून, जीवाची किंमत किती मोठी आहे. हे शिकवले. 'अत्यावश्यक सेवा' यांची किंमत काय असते. आज या वस्तू मिळाल्या नाहीत तर काय-काय होऊ शकते हे जाणवले आणि शेवटची महत्वाची शिकवण ही की निसर्गाचं सर्वश्रेष्ठ आहे. सारे त्याच्यासमोर सर्व समान आहेत. गाड्या, कारखाने थांबल्याने प्रदुषणामुळे निसर्गाच्या होत असलेल्या हानीला काही काळ तरी ब्रेक मिळाला.

सगळीकडे नकारात्मकता जरी पसरली असेल, तरी आपल्याला मान्य करावे लागेल, की या महामारीने आपल्याला खूप मोठी शिकवण दिली आहे, कधी न केलेल्या गोष्टी आपण करून लागलो आहोत. गरजेपेक्षा जास्त खर्च केल्याने काय होते, हे दाखवून दिलं कोरोनाने. 'पैसे व ओळख' या घटकांना कोरोना ओळखतच नाही... कोरोनाने साम्यवाद परत आणलाय. हे ही तितकच खरं. कोविड-१९ आपल्या सर्वांना समान लेखतो आहे. लहान-मोठे, जात-धर्म, गरीब-श्रीमंत त्याच्या गणितात नाहीये. माणसाला तो फक्त माणूस म्हणूनच बघतोय. आपल्याला सर्वांना ही एक गोष्ट नक्कीच शिकायला मिळाली आहे.

निसर्गाच्या मनात काय असतं, हे कुणालाच माहित नसतं, निसर्गाला त्रास दिला, तर निसर्गही आपल्याला त्रास देईल. निसर्गापुढे कुणाचंच चालत नाही, हे अगदी तंतोतंत खरे आहे, आणि म्हणूनच मला वाटतं 'निसर्गाची काळजी घ्या' हा सर्वात मोठा धडा कोरोनाच्या या संकटाने आपल्याला शिकवलं आहे.

कोरोनाने तर संपूर्ण आयुष्याचं चित्रचं बदलून टाकलं. जीवन व मृत्यू मध्ये काय फरक असतो. हेच जणू कोरोनाने दाखवून दिलं. गेली २ वर्षे जग ह्या महामारीशी झुंज देतोय. पोलिस, डॉक्टर्स, नर्सस, सफाई कर्मचारी असे 'कोरोना योद्धा' अजूनही दोन हात करून ह्या कोरोनाला रोखण्यासाठी लढा देतायतं. आजपर्यंत आपण विकसीत केलेले तंत्रज्ञान, वैज्ञानिक प्रगती खूप मोठी असली तरी, निसर्गाना आव्हान देण्याइतके तरी आपण मोठे नाहीच. कोरोनाने शिकवलं की पैसा म्हणजे सर्वस्व नाही, कितीही पैसे असतील तरी तुम्ही काही गोष्टी विकत नाही घेऊ शकत. 'आरोग्य, समाधान व विचार' या गोष्टी कुठे विकत नाही हो मिळत. या गोष्टी कमवाव्या लागतात.

या जगात प्रत्येक गोष्टीला एक चांगली आणि एक वाईट बाजू असते. कोरोनाचे देखील असेच काहीसे आहे. आपत्ती आपल्याला खूप काही शिकवते असं म्हणतात, आणि तेच कोरोनाच्या संकटाने केलं आहे. कोरोनाने जगभरात लाखो लोकांना वेठीस धरलं खरं, पण कोरोनाने सर्वांना अनेक गोष्टी शिकवल्या देखील आहेत. काळजी व जाणीव ही गुन्हेगारी नाही. स्वतः व स्वतःचे कुटुंब सगळ्यांची सर्वात मोठी संपत्ती आहे. धर्मांमध्ये मतभेद न करता गुण्यागोविंदाने राहण्याची शिकवण प्रत्येकालाच दिली आहे.

'कोरोनाने काय शिकवलं
रोजच्याच धक्काधक्कीतून
थोडसं बाहेर निघायला
गुदमरलेल्या त्या श्वासाला
आता मोकळी हवा घ्यायला.'

एकत्र न राहणाऱ्या कुटुंबाला एकत्र आणले
कोरोनाने जगाला एकाच जागी थांबविले
धावपळीत हरलेल्या माणसाला
शांत जगायला शिकवले...!

आजचा दिवस उद्या चिंतेत वाया घालणे, हे किती चुकीचे आहे. हे कोरोनाने पटवून दिले. कोरोनाने शिकवले की, सगळ्यांचा आदर करणे, जगात सगळेच लोक महत्वाचे असात, फक्त परिस्थिती अनुरूप त्याचे महत्त्व बदलते. आज ज्यांच्या घरी लहान लेकरे आहे, त्यांच्यासाठी दुधवाला खूप महत्वाचा आहे. त्यांचे नातेवाईक आजारी आहेत, त्यांच्यासाठी डॉक्टर महत्वाचे आहेत. पोलिस, स्वच्छता कर्मचारी आपल्या सर्वांसाठी खूप महत्वाचे आहेत. सगळ्यांचा आदर करणे, ही सर्वात मोठी शिकवण कोरोनाच्या रुपानेच निसर्गाने आपल्या सर्वांना दिली आहे.

माझ्यामते कोरोनाने केवळ शिकवलेच नाही, तर तसे वागायला भाग पाडले. स्वच्छता, संयम, सहनशीलता, माणूसकी, आर्थिकदृष्ट्या दूरदृष्टी ठेवून नियोजन कसं करायचं ते कोरोनाने शिकवले. कोरोनाने खूप साऱ्या गोष्टी शिकवल्या कोरोनाविरुद्धच्या या युद्दाला आता दोन वर्षे पूर्ण झाली. स्वच्छतेच्या सवयींपासून, लॉकडाऊनपासून ते अगदी नात्यापर्यंत खूप सारे धडे कोविड-१९ महामारीने दिले.

प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षरीत्या ज्यांनी या महामारीच्या संकटात जीवाची पर्वा न करता आपली मदत केली आहे. त्यांना न झिडकारता त्यांचे ऋण लक्षात ठेवण्याचे आव्हान कोविड-१९ महामारीने दिलंय. आनंदात असतांना नकोसे असणारे आणि दुःखात असताना हवेसे वाटणारे असे एक वाक्य म्हणजे 'हे ही दिवस जातील' निसर्गाने कोविड च्या रुपाने जगाला दिलेली एक चेतावणी आहे. ती समजून प्रत्येकाने काळजी घेणे. ही आपल्या प्रत्येकाची जबाबदारी आहे.

दूर वाट खडकाळ,
अंधारले रानोमाळ
डोब्यापुढे प्रकाशाची ज्योत दिसू दे,
वाट आहे वळणाची,
उताराची चढणाची
दूर होऊ दे ईडा-पीडा, अडसर ...!

■■■■■

स्त्री - जन्म

• कु. स्मिता भेकरे

द्वितीय वर्ष जागिज्य

८ मार्च 'आंतरराष्ट्रीय महिला दिन' स्त्रियांनी स्वतःच्या अधिकारासाठी केलेल्या यशस्वी संघर्षाची आठवण म्हणून हा दिवस साजरा केला जातो. या दिवशी मोठ्या उत्साहाने 'जागतिक महिला दिन' म्हणून साजरा करतात. भाषणे होतात, स्त्रीचा गौरव केला जातो. पण तरीसुद्धा आज मोठा प्रश्न उभा राहतो की, आजही स्त्री सुरक्षित आहे का? काळाच्या ओघात एक परंपरा चालत आलेली आहे. की आई, बहिण व बायको पाहिजे. पण जन्माला मुलगी नको. मुलगी जन्माला का नको? तिने असा कोणता गुन्हा केला आहे आणि जर ती जन्माला आली तरी ती आजही सुरक्षित आहे का? आज पुरुषांची संख्या १००% घरली तर स्त्रिया फक्त ९८% आहेत. म्हणजे स्त्रियांची संख्या आज ही कमीच आहे. ह्याच कारण एकच की प्रत्येकाला 'वंशाला दिवा' म्हणून मुलगाच पाहिजे. जमीन जुमला, मालमत्तेचा वारससुद्धा मुलगाच पाहिजे. कारण 'मुलगी दुसऱ्याच धन' असं समजतात. म्हणून लोक मुलगीला जन्माला घालायला घाबरतात. पूर्वी स्त्रीच जीवन तिचं जगण पुरुषाच्या दयेवर अवलंबून होत. 'चूल आणि मूल' हेच तिचं बंदिस्त कार्यक्षेत्र होतं. पण आज स्त्रीने घराचा उंबरठा ओलांडला आहे, तिने अवकाशात झेप घेतली आहे. तरीसुद्धा स्त्रीला पुरुषाच्या बरोबरीचं मानत नाहीत. ज्या स्त्रियांनी शिक्षण घेतले त्याच स्त्रियांनी अवकाशात झेप घेतली आणि ज्या स्त्रिया अशिक्षित राहिल्या त्या मात्र घरातील उंबरठ्याच्या आतच राहिल्यात. एक गोष्ट लक्षात घेतली पाहिजे स्त्री आणि पुरुष परस्पर पूरक आहेत. भारतीय संस्कृतीत आपण महिलांना 'लक्ष्मी' मानतो. पण घरातील आर्थिक व्यवहारात तिला कमी लेखले जाते आणि आजही स्त्रियांवर अत्याचार होण्याचं थांबत नाही. ही कोणती संस्कृती मानायची हेच कळत नाही. पूर्वी स्त्रीने कुटुंबात जन्म घेतला की आई-वडिलांना वाटत असे की, मुलगी म्हणजे परक्याचं धन, मुलगी म्हणजे डोक्यावरचं ओझं होत असे.

'बाप म्हणे लेकी तुला देऊन आलो बाई, परी तुझ्या नशिबाचा जामिन झालो नाही'. अशी ओवी गाणाऱ्या माणसांनी मुलीच्या जन्माचा 'जामीन' व्हायचं नाकारलं. अनेक चिमुकल्या जन्माला येण्याआधीच अस्तित्वहीन झाल्या. आज मात्र समाजात 'वंशाचा दिवा' म्हणून मुलाचा आग्रह धरणाऱ्या कुटुंबात मुलीच आई वडिलांचा आधार बनलेल्या दिसतात.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारताच्या संविधानामध्ये स्त्रीला समानतेचा, स्वातंत्र्याचा, अन्याय विरुद्ध

लढण्याचा अधिकार दिला, पण तरीसुद्धा आज एकविसाव्या शतकात शासकीय माहितीनुसार भारतामध्ये प्रत्येक वेळेला स्त्रीवर अत्याचार होतो, दर ४३ व्या मिनिटामागे एका स्त्रीचे अपहरण होते. तसेच हुंडाबळीचा प्रकार घडतो. देशात २०१२ ला एक घटना घडली ती म्हणजे दिल्लीमध्ये चालत्या गाडीमध्ये एका स्त्रीवर अत्याचार करण्यात आला होता त्यावेळेस संपूर्ण देश हादरला होता. आपला देश दुसऱ्या देशाच्या गुलामगिरीतून स्वातंत्र्य झाला. पण स्त्रीला मात्र अजूनही पुर्णपणे आपल्या देशात स्वातंत्र्य तसेच सुरक्षितता नाही. एखाद्या स्त्रीवर अत्याचार करताना त्या व्यक्तीला हे ही कळत नाही की, ती स्त्री लहान आहे की मोठी, कारण त्या पुरुषाला आपणही एका स्त्रीच्या पोटी जन्माला आलो याचे भानच राहिलेले नसते. याचं उदाहरण म्हणजे तामिळनाडूमध्ये एका लहान चिमुकल्या मुलीवर अत्याचार करण्यात आला. एकविसाव्या शतकातही आपण स्त्रीच स्वतंत्र अस्तित्व मान्य करायला तयार नाही. दुसऱ्या देशातील स्त्रियांना न्याय मिळण्यासाठी ५० वर्षे लागली. पण आपल्या भारत देशात स्त्रीला समानतेचा हक्क, न्याय मिळायला वेळ लागला नाही. कारण तो हक्क, न्याय त्यांना भारताच्या संविधानाने दिला. मग हे स्त्रीवर होणारे अन्याय, अत्याचार कुठेतरी थांबले पाहिजेत आणि प्रत्येक आई-वडिलांनी मुलगा व मुलगी यामध्ये भेद न करता दोघांनाही समान वागणूक, माया, प्रेम दिले पाहिजे. कारण 'मुलगी काय नी मुलगा काय' आपलंच आतडं असतं. आई, बहिण व पत्नी यासारख्या नात्यांच्या संदर्भात स्त्रीचे अस्तित्व मान्य करणे हा परंपरेचा संस्कार आहे. तर तिचे स्त्रीत्व आणि मनुष्यत्व मान्य करणे हा मात्र आधुनिकतेचा स्विकार आहे. स्त्रियांच्या अकार्यक्षमतेवर एकेकाळी समाजाने लावलेले प्रश्नचिन्ह, स्त्रियांच्या कर्तृत्वाने पुसून टाकलेले आहेत.

'नारी शक्ती का सन्मान, संस्कृती की यही पहचान!' हा विचार प्रत्येकाने मनामनात ठसवायला पाहिजे. आपल्या आई, पत्नी, बहिणी व देशातील प्रत्येक स्त्रीला मान सन्मान द्या, तींच्या पाठिशी खंबीरपणे उभे रहा या जन्मात, कारण माहित नाही, असेल की नाही स्त्री जन्म पुढच्या जन्मात!

शतकात शासकीय माहितीनुसार भारतामध्ये प्रत्येक वेळेला स्त्रीवर अत्याचार होतो, दर ४३ व्या मिनिटामागे एका स्त्रीचे अपहरण होते. तसेच हुंडाबळीचा प्रकार घडतो. देशात २०१२ ला एक घटना घडली ती म्हणजे दिल्लीमध्ये चालत्या गाडीमध्ये एका स्त्रीवर अत्याचार करण्यात आला होता त्यावेळेस संपूर्ण देश हादरला होता. आपला देश दुसऱ्या देशाच्या गुलामगिरीतून

स्वातंत्र्य झाला. पण स्त्रीला मात्र अजूनही पुर्णपणे आपल्या देशात स्वातंत्र्य तसेच सुरक्षितता नाही. एखाद्या स्त्रीवर अत्याचार करताना त्या व्यक्तीला हे ही कळत नाही की, ती स्त्री लहान आहे की मोठी, कारण त्या पुरुषाला आपणही एका स्त्रीच्या पोटी जन्माला आलो याचे भानच राहिलेले नसते. याच उदाहरण म्हणजे तामिळनाडूमध्ये एका लहान चिमुकल्या मुलीवर अत्याचार करण्यात आला. एकविसाव्या शतकातही आपण स्त्रीच स्वतंत्र अस्तित्त्व मान्य करायला तयार नाही. दुसऱ्या देशातील स्त्रियांना न्याय मिळण्यासाठी ५० वर्षे लागली. पण आपल्या भारत देशात स्त्रीला समानतेचा हक्क, न्याय मिळायला वेळ लागला नाही. कारण तो हक्क, न्याय त्यांना भारताच्या संविधानाने दिला. मग हे स्त्रीवर होणारे अन्याय, अत्याचार कुठे तरी थांबले पाहिजेत आणि प्रत्येक आई-वडिलांनी मुलगा व मुलगी यामध्ये भेद न करता

दोघांनाही समान वागणूक, माया, प्रेम दिले पाहिजे. कारण 'मुलगी काय नी मुलगा काय' आपलंच आतडं असतं. आई, बहिण व पत्नी यासारख्या नात्यांच्या संदर्भात स्त्रीचे अस्तित्त्व मान्य करणे हा परंपरेचा संस्कार आहे. तर तिचे स्त्रीत्व आणि मनुष्यत्व मान्य करणे हा मात्र आधुनिकेचा स्विकार आहे. स्त्रियांच्या अकार्यक्षमतेवर एकेकाळी समाजाने लावलेले प्रश्नचिन्ह, स्त्रियांच्या कर्तृत्वाने पुसून टाकलेले आहेत.

'नारी शक्ती का सन्मान, संस्कृती की यही पहचान!' हा विचार प्रत्येकाने मनामनात ठसवायला पाहिजे. आपल्या आई, पत्नी, बहिणी व देशातील प्रत्येक स्त्रीला मान सन्मान द्या, तीच्या पाठिशी खंबीरपणे उभे रहा या जन्मात, कारण माहित नाही, असेल की नाही स्त्री जन्म पुढच्या जन्मात!

■■■■

सोशल मिडिया - शाप की वरदान...

मानवजातीच्या आजपर्यंतच्या इतिहासातील सर्वात मोठी क्रांती म्हणजे 'इंटरनेट' आणि 'सोशल मिडिया'.

सोशल मिडियाने संपूर्ण जगाला जवळ आणले आहे. आजच्या युगात सोशल मिडिया हे जगातील सर्वात जलद असे संप्रेषणाचे माध्यम बनले आहे. सोशल मिडियाची लोकप्रियता लोकांमध्ये दिवसेंदिवस वाढत आहे. या सोशल मिडियाचा वापर लहान मुलांपासून ते वयोवृद्धांपर्यंत सगळेच करतात. आपल्या मानवाच्या दैनंदिन जीवनाची 'सोशल मिडिया' ही जणू एक गरजच बनली आहे.

तंत्रज्ञानाच्या या काळात समाजमाध्यमांच्या प्रसाराचा वेग अचाट आहे. मात्र 'सोशल मिडिया' म्हणजे नेमकं काय? तर सोप्या भाषेत सांगायचं झाले तर Social म्हणजे सामाजिक. थोडक्यात हे असे प्लॅटफॉर्म आहे ज्याच्या माध्यमातून आपण समाजाशी जोडलो जातो. तसेच Social Communication द्वारे आपल्या ओळखीच्या आणि अनोळखी व्यक्तींशी ऑनलाईन संपर्क साधणे.

आत्ताचे युग हे 'डिजिटल ऑनलाईन' चे असल्याने लोक सोशल मिडियाचा वापर आपापसात संवाद, संपर्क किंवा कोणत्याही प्रकारच्या वस्तूची देवाणघेवाण करण्यासाठी करतो. आपल्यापैकी बऱ्याच लोकांचे मित्र किंवा नातेवाईक हे परदेशात साता-समुद्रापार असतात. त्यांच्याशी संवाद साधण्यासाठी सोशल मिडिया हे उपयुक्त माध्यम बनले आहे.

अशा या सोशल मिडियाचे अनेक प्रकार आहेत. भारतासह जगभरात 'व्हॉट्सअप, फेसबुक, इन्स्टाग्राम, युट्युब, ट्वीटर, पीनट्रेस्ट, टेलिग्राम' या व्यक्तिरेक्त अनेक अॅप्सचा

वापर केला जात आहे.

उदा. आज काल युट्युबवर अनेक ज्ञानवर्धक व्हिडीओ बनवले जातात. युट्युबवर कोणतीही व्यक्ती आपलं स्वतःचॅनल बनवून लोकांसमोर आपले ज्ञान व आपली कला संपूर्ण जगासमोर दाखवू शकतात. आजकाल भारतातील अनेक लोक अंगातील कलेच्या माध्यमातून जगासमोर आपल्या कलेचं प्रदर्शन करून घरबसल्या पैसे कमवत आहेत.

याशिवाय फेसबुक, व्हॉट्सअप व इन्स्टाग्राम सारख्या सोशल मिडिया प्लॅटफॉर्मवर आपले अकाऊंट बनवून नवीन मित्र बनवले जातात. या माध्यमांद्वारे नवनवीन फोटो-व्हिडीओज टाकण्याचे तरुणांमध्ये वेड आहे.

आजच्या काळात सोशल मिडिया जीवनाचा एक महत्वाचा भाग बनला आहे. ज्यामध्ये माहिती देणे, मनोरंजनात्मक आणि शिक्षित करणे. यासारखी अनेक वैशिष्ट्ये आहेत. सोशल मिडिया एक अपरंपरागत माध्यम आहे. सोशल मिडिया हे एक आभासी जग तयार करते. जे इंटरनेटद्वारे प्रवेश करते. सोशल मिडिया एक विशाल नेटवर्क आहे, जो संपूर्ण जग जोडतो. यात वेगवान माहितीची देवाण-घेवाण समाविष्ट आणि ज्यामध्ये प्रत्येक क्षेत्राचा अहवाल असतो.

ज्याप्रमाणे एका नाण्याच्या दोन बाजू असतात, त्याचप्रमाणे सोशल मिडियाचे फायदे म्हणजे 'वरदान' आणि तोटे म्हणजे 'शाप' देखील आहेत.

सोशल मिडिया आपल्या जगण्याची पध्दत बदलत आहे. इथे प्रत्येक गोष्ट उपलब्ध आहे. यामुळे सोशल मिडिया आपल्यासाठी नक्कीच एक वरदान आहे आणि यामध्ये जगाला

बदलण्याची शक्ती आहे, ते पुढीलप्रमाणे.

आपल्याला जगभरातील कोणतीही माहिती हवी असल्यास आपण ती माहिती काही सेकंदात सोशल मिडीयाद्वारे घेऊ शकतो. सोशल मिडीयाद्वारे कोणतीही महत्वाची बातमी एका क्षणात कोट्यावधी लोकांपर्यंत पाठविली जाऊ शकते.

समाजामध्ये जागरूकता निर्माण

करण्यासाठी सोशल मिडीयाचा वापर केला जात आहे. सोशल मिडीयावर आपण व्यक्त होऊ शकतो. सामान्य माणसाल त्याचे विचार स्पष्ट मांडण्याचे हे एक महत्वाचे साधन आहे. या माध्यमांद्वारे आपले मत व्यक्त करताना फक्त इतरांच्या भावना दुखावल्या जाणार नाहीत. याची खबरदारी घेतली पाहिजे.

अनेक सोशल मिडीयाचा प्लॅटफॉर्म आता विक्रीसाठी आहे जसं की, युट्युबद्वारे आता विक्रीसाठीदेखील अनेक पर्याय उपलब्ध करत आहेत. याचा फायदा घेऊन आपण आपले प्रोडक्ट्स हे इतरांना सहज विकू शकतो. त्यामुळे 'व्यवसाय' क्षेत्राला मोठ्या प्रमाणात चालना मिळाली आहे. आपल्या व्यवसायाचे मार्केटींग करण्यासाठी सोशल मिडीया लाखो लोकांचे व्यासपीठ बनलं आहे. एका क्लिकमध्ये आपण कोट्यावधी ग्राहकांपर्यंत जगाच्या कुठल्याही कानाकोपऱ्यात, कोणत्याही क्षणी सोशल मिडीयाद्वारे पोहोचू शकतो.

सोशल मिडीया 'शिक्षणासाठी' एक अनमोल वरदान बनले आहे. सर्व शिक्षण संबंधित उपक्रमांना प्रोत्साहन दिले जात आहे. शिक्षक, प्राध्यापक आणि विद्यार्थ्यांमध्ये सोशल मिडीया लोकप्रिय आणि महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावत आहे. शिक्षणासंबंधीत प्रश्न, उत्तरे, माहितीची देवाणघेवाण करण्यासाठी तसेच शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांशी संपर्क साधण्यासाठी सोशल मिडीया उत्तम पर्याय आहे. या आधुनिक युगात शिक्षण व्यवस्था खूप चांगली विकसित झाली आहे.

सोशल मिडीया वापरून विरंगुळा देखील मिळता येतो आणि सोशल मिडीयाचे अमर्याद लाभ देखील आहेत. पण तरीही काही लोकांना वाटते, सोशल मिडीया आपल्यासाठी एक 'शाप' आहे. ज्या गोष्टीचे फायदे असतात, त्याचे थोडेफार तोटे ही असतात.

सोशल मिडीयाचा अतिवापर केल्याने आपल्या शारिरीक आणि मानसिक आरोग्यावर मोठा परिणाम होतो. सोशल मिडीयाचा अतिवापर केल्याने सुस्तपणा, डोळ्याची जळजळ, दृष्टी कमी होणे यासारखे आजार उद्भवू शकतात.

सोशल मिडीयाच्या अत्याधिक वापरामुळे आपण आपल्या कुटुंब आणि समाजापासून दूर होत चाललो आहोत.

एकमेकांमधला प्रत्यक्ष संवाद कमी होत चालला आहे. संपूर्ण वेळ सोशल मिडीयाच्या वापरात घालविला जातो.

काही गुन्हेगारी स्वभावाचे लोक अश्लील संदेश, फोटो पाठवून गुन्हेगारी व अशांतता प्रवृत्तीला प्रोत्साहन देऊन नको असलेली माहिती पाठवून सोशल मिडीयाचा गैरवापर करताना दिसतात. ज्यामुळे

समाजात गुन्हेगारीचे प्रमाण वाढताना दिसत आहे, तसेच काही लोक सोशल मिडीयाच्या माध्यमातून त्यांच्याकडे आकर्षित करतात आणि यातून आर्थिक नुकसान देखील होऊ शकतो. सोशल मिडीयाद्वारे लुटण्यासाठी अनेक ठग बसलेले आहेत, ते योग्य तो शिकार निवडून आपल्यासारख्या सामान्य व्यक्तींच्या खात्यातून पैसे काढण्यासाठी चुकीची कामे करतात.

आपण जर सोशल मिडीयाचा वापर काळजीपूर्वक न केल्यास आपला वैयक्तिक डेटा चोरी (हॅक) होण्याचा धोका असतो. आपले खाते कितीही प्रायव्हेट केले तरी देखील सोशल मिडीयाद्वारे प्रोफाईल असेल तर त्याच्यातील सर्व माहिती एखादी व्यक्ती गैरवापरासाठी कशाप्रकारेही मिळवू शकते.

खूप काही लोक 'आपली कला' सोशल मिडीयाच्या माध्यमातून सादर करतात, पण त्यांना 'सामाजिक टिकेला' सामोरे जावे लागते. टिकेमुळे होणाऱ्या मानसिक तणावामुळे खूप लोक 'डिप्रेशनचा' ची शिकार होतात. सोशल मिडीयावर 'अफवा पसरविणे' खूप सोपे झाले आहे. त्यामुळे लोकांमध्ये भितीचे वातावरण पसरवले जात आहे.

इंटरनेट वापरणारे विद्यार्थी आपला अधिक वेळ सोशल मिडीयावर फोटो लाईक करणे, व्हिडीओ पाहणे या गोष्टींमध्ये वाया घालवत आहेत. त्यामुळे शिक्षणाकडे विद्यार्थी दुर्लक्ष करत आहेत. तासन्तास एका जागी बसून एकाग्रता कमी होते, शारिरीक तक्रारी निर्माण होतात.

या चुकीच्या वापरामुळे 'सोशल मिडीया' ला दोषी ठरवले जाऊ शकत नाही. कारण सोशल मिडीयाच्या दुरुपयोगासाठी मनुष्य स्वतः जबाबदार आहे. सोशल मिडीया मानव निर्मित आहे. म्हणजेच सोशल मिडीयाचा वापर करण्याबरोबरच ते नियंत्रित ठेवण्याची जबाबदारीदेखील आपली सुध्दा आहे.

आज आपल्या जीवनात 'सोशल मिडीया' एक महत्वाची भूमिका बजावत आहे. या पध्दतीत नाण्याच्या दोन बाजूप्रमाणेच, सोशल मिडीया एकीकडे सकारात्मक फायदे म्हणजेच 'वरदान' आहे, परंतु दुसरीकडे त्याचे भयंकर दुष्परिणाम देखील आहेत.

त्यामुळे सोशल मिडीयाचा वापर गरजेपुरताच, सावधगिरीने, कमी प्रमाणात, आपल्या आरोग्याची काळजी घेत योग्यरीतीने केला पाहिजे. आता आपण विकसीत तंत्रज्ञानाच्या जगात राहत असल्यामुळे आपल्या सर्व गोष्टी ह्या तंत्रज्ञानाने परीपूर्ण आहेत. त्यामुळे येणाऱ्या भविष्यामध्ये नक्कीच 'सोशल मिडीया' उज्वल ठरणार आहे. हळूहळू आपल्या सर्व गोष्टी 'आभासी' जगाकडे जात आहे. अशा परिस्थितीत, तो दिवस दूर

नाही, जेव्हा आपल्या सर्व गोष्टी या सोशल मिडीयावर उपलब्ध असतील.

काळाबरोबर पुढे जात असताना, काही गोष्टींचे भान ठेवणे, तितकेच गरजेचे आहे. तेव्हा कोणत्याही गोष्टींचा अतिरिक्त झाला की नुकसान ठरलेलंच असते. 'अति तेथे माती होतेच'.

■■■■

भारतीय संविधानाचे लोकशाही संवर्धनासाठी योगदान व भूमिका

“लोकशाही गणराज्य घडवू, संविधानाचे भान जागवू...!”

आपले संविधान केवळ एक विधिवत दस्तऐवज नाही तर एक महत्त्वपूर्ण साधन आहे, ज्यात समाजाच्या सर्व घटकांचे स्वातंत्र्य सुरक्षित राखलं जात आहे. ज्यामध्ये जाती, वंश, लिंग, क्षेत्र, पंथ किंवा भाषेच्या आधारे भेदभाव न करता प्रत्येक नागरीकाला समतेचा अधिकार देते आणि राष्ट्राला प्रगती आणि समृद्धीच्या मार्गावर घेऊन जाण्यासाठी दृढ निर्धार दिसतो. आपल्या दूरदर्शी संविधान निर्मात्यांचा भारतीय राष्ट्राद्वारे अविश्वास होता हे यातून दिसून येते. या संविधानाने दिलेल्या मार्गावरून वाटचाल करताना सर्वात मोठी आणि यशस्वी लोकशाही बनण्याचा मान आपल्याला मिळाला आहे. मतदारांची विशाल संख्या आणि निरंतर निवडणुका होत असूनही आपली लोकशाही कधीही अस्थिर झाली नाही. याउलट निवडणुकांच्या यशस्वी आयोजनातून आपल्या संसदीय लोकशाहीने काळाच्या कसोटीवर स्वतःला सिध्द केले आहे. भारतीय लोकशाहीने जगाला दाखवून दिले आहे की राजकीय सामर्थ्याचे शांततापूर्ण आणि लोकशाही पध्दतीने कशा प्रकारे हस्तांतरण केले जाते.

जगातील सर्वात मोठा लोकशाही देश म्हणून भारताची ख्याती आहे. लोकशाही म्हणजे, प्रौढ मताधिकाराच्या आधारे, खुल्या व निःपक्षपाती निवडणुकांद्वारा लोकांनी निवडून दिलेल्या प्रतिनिधींद्वारे चालणारे राज्य. लोकशाही हा 'डेमॉक्रसी' या इंग्रजी संज्ञेचा मराठी प्रतिशब्द. डेमॉस (Demos) म्हणजे सामान्य लोक आणि क्रसी (Cracy) म्हणजे सत्ता. अथेन्समध्ये लोकशाही राज्य पध्दतीचं बीज आढळतं. ग्रीकांप्रमाणे प्राचीन रोमनांनी प्रजासत्ताकाद्वारे रोममध्ये लोकशाहीचा प्रयोग केला. लोकशाहीचे

प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष लोकशाही असे दोन प्रमुख प्रकार सामान्यतः मानले जातात. आधुनिक काळात 'लोकशाही' हा शब्दप्रयोग सामान्यपणे अप्रत्यक्ष लोकशाही या अर्थानेच केला जातो. पण स्वित्झर्लंड आणि ऑस्ट्रेलिया या दोन देशांतून मात्र प्रत्यक्ष लोकशाही अस्तित्वात आहे. स्वित्झर्लंडमध्ये वर्षातून काही दिवस सर्व नागरीक एकत्र जमतात. यावेळी सर्वच विधेयकं चर्चेसाठी जनतेपुढे ठेवण्यात येतात आणि बहुमताने निर्णय घेतात. ही पध्दत ऑस्ट्रेलियाच्या संविधानातही नमूद केलेली आहे. परंतु तिचा प्रामुख्याने उपयोग संविधान दुरुस्तीच्या संदर्भातच करण्यात येतो.

लोकशाहीचे प्रकार :

प्रातिनिधीक लोकशाहीचे संसदीय व अध्यक्षीय लोकशाही असे सांप्रत, कार्यवाहीत असलेले दोन प्रमुख प्रकार पडतात. संसदीय लोकशाहीमध्ये मंत्रीमंडळ आणि संसद परस्परांवर अवलंबून असतात आणि मंत्रीमंडळ हे संसदेला जबाबदार

असते. बहुमतातील पक्षाचा नेता हा पंतप्रधान असतो. भारतासह ग्रेट ब्रिटन, कॅनडा, ऑस्ट्रेलियातही ही पध्दत रुढ आहे. अध्यक्षीय शासनपध्दतीत मंत्रीमंडळ संसदेपासून अलिप्त असतं आणि अध्यक्षीय जनतेकडून सरळ निवड होते. ही पध्दत प्रामुख्याने अमेरिकेत आढळते. थोड्याफार फरकाने फ्रान्स, श्रीलंका इ. देशांतूनही ती प्रचारात आहे.

भारताच्या संविधानाच्या उद्देशिकेनुसार हा देश सार्वभौम, समाजवादी, इहवादी, लोकशाही, गणराज्य आहे असे आपण स्विकारले आहे. या उद्देशिकेच्या अगदी पहिल्या

वाक्यातच 'या देशात लोकशाहीप्रधान' व्यवस्था असणार आहे हे ही आवर्जून सांगितलेलं आहे. समाजवादी-इहवादी हे दोन शब्द पहिल्या दिवसापासून आहे. या लोकशाहीचा नेमका अर्थ काय व लोकशाहीचं कोणतं प्रारूप आपण राबवणार आहोत हे संगळं संविधानाच्या पुढच्या पानांमध्ये सविस्तर लिहिलेलं आहे. आपण स्विकारली आहे 'प्रातिनिधीक लोकशाही' म्हणजे सरकार निवडताना, कायदे-नियम बनवताना लोक थेट मतदान करणार नाहीत, तर लोक त्यांचे प्रतिनिधी निवडून देतील आणि हे प्रतिनिधी लोकांच्या वतीने सरकार निवडतील आणि कायदे-नियम बनवतील. एक प्रकारे यामध्ये नागरीक त्यांचे काम करण्यासाठी वेगळ्या व्यक्तींना नेमतात. नेमलेल्या व्यक्तींना, त्यांना ज्या गोष्टीसाठी नेमलं आहे ते काम त्यांच्याकडून होत आहे ना हे विचारण्याचं काम अर्थातच नेमणाऱ्याने करणं अपेक्षित असतं. म्हणजे इथे-नागरीकांनी! भारतासारख्या प्रचंड लोकसंख्येच्या खंडप्राय देशात थेट लोकशाही असू शकत नाही म्हणूनच ही प्रातिनिधीक लोकशाही व्यवस्था आहे. ज्याप्रमाणे एखाद्या व्यक्तीला नोकरीवर ठेवल्यावर ती व्यक्ती तिला नेमून दिलेलं काम योग्य प्रकारे करते आहे ना, हे बघण्यासाठी खाजगी कंपन्यांमध्ये 'अप्रेझल' केलं जातं, त्याचप्रमाणे लोकशाहीत, आपण जे आपले प्रतिनिधी निवडले ते त्यांनी जे काम करणं अपेक्षित आहे, ते करतात का हे बघायला हवं. त्यांचं मूल्यमापन करायला हवं.

या प्रकारच्या लोकशाहीचे आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे सत्तेचे विलगीकरण. सत्ता कुठेही प्रमाणाबाहेर एकवटू नये याची तजवीज या व्यवस्थेत करून ठेवण्यात आली आहे. म्हणूनच लोकशाहीचे तीन स्वतंत्र स्तंभ मानले जातात. त्यात एक असते कायदेमंडळ, दुसरं म्हणजे कार्यकारी मंडळ आणि तिसरं म्हणजे न्यायमंडळ. भारतीय प्रातिनिधीक लोकशाहीत आपण जे आपले प्रतिनिधी निवडून देतो, त्याचं बनतं कायदेमंडळ. हे आपले प्रतिनिधी त्यांचा नेता निवडतात आणि त्या नेत्याला कार्यकारी मंडळ म्हणजेच सरकार बनवायला सांगतात आणि या कार्यकारी मंडळाने आपला कारभार कशाच्या आधारे करायचा हे कायदे बनवण्याचा, बदलण्याचा अधिकार कायदेमंडळ या नात्याने संसदेला असतो. म्हणजेच संसदेत बसणाऱ्या आपल्या प्रतिनिधींना असतो.

इंग्रजांनी भारताला स्वातंत्र्य देण्याचे निश्चित झाल्यानंतर १९४६ ला कॅबिनेट मिशनची स्थापना झाली. मिशनच्या शिफारशींनी भारताची राज्यघटना समिती तयार करण्याची पध्दत ठरली. राज्यघटना तयार करण्यासाठी प्रातिनिधीक संविधान समिती तयार करण्यासाठी प्रातिनिधीक संविधान समिती निर्माण झाली. या समितीचे अध्यक्ष डॉ. राजेंद्र

प्रसाद होते. त्या अंतर्गत बाबीस समित्या होत्या. त्यापैकी अतिशय महत्वाची समिती मसुदा समिती होती. या समितीचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होते. घटनाकारांनी सांसदीय लोकशाहीचा स्वीकार केला. ही शासनपध्दती जनतेच्या संमतीवर आधारलेली असते आणि त्यात विचार, आचार, संचार, उच्चार व संघटनेचे स्वातंत्र्य असते.

भास्ताची राज्यघटना ही संघराज्य पध्दतीने लोकशाही जोपासणारी आहे. संविधानाचे जनक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारताची ही घटना २६ नोव्हेंबर १९४९ रोजी लिहून पूर्ण केली आणि २६ जानेवारी १९५० ला संविधान भारतात लागू करण्यात आले. भारतीय राज्यघटना लिहीण्यास २ वर्षे ११ महिने आणि १७ दिवस लागले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अतिशय परिश्रमाने ही राज्यघटना लिहिली. त्यात त्यांनी स्वातंत्र्य, समता, बंधुता आणि न्याय या बुध्द तत्वांचा समावेश केला. मसुदा समितीत एकूण सात सदस्य होते. एका सदस्याने आपल्या पदाचा राजीनामा दिला होता. एका सदस्याचे निधन झाले होते आणि एक सदस्य समितीत आलेच नाहीत. एक सदस्य अमेरिके राहत होते. एक सदस्य राज्याच्या कारभारात होते आणि दोन सदस्य दिल्लीच्या बाहेर राहत होते. तसेच ते आजारपणामुळे मसुदा समितीत हजर राहत नव्हते. त्यामुळे एकटेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर भारतीय संविधानाचे काम करीत होते. राज्य घटना लिहीण्याचे कार्य हे दिनांक ९ डिसेंबर १९४६ रोजी सुरु झाले होते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर नावाच्या आधुनिक बुध्दाने मानवतेच्या कल्याणासाठी आपले संपूर्ण आयुष्य झिजवले आहे. समता, बंधुता, स्वातंत्र्य व न्याय तसेच प्रज्ञा, शील, करुणा व मैत्री या मूल्यांची राज्यघटनेत बीजे रोवून त्यांनी भारताच्या संविधानाची निर्मिती केली. भारतीय राज्य घटना कशी चालवावी, पक्ष आणि प्रशासन व्यवस्था, कायदेयंत्रणा, निरनिराळ्या योजना व राज्य, केंद्र शासनाची कर्तव्ये, न्यायालयाची कर्तव्ये व वेगवेगळ्या आयोगाची कर्तव्ये, राष्ट्रपती, पंतप्रधान, मुख्यमंत्री, राज्यपाल, सांसद लोकसभा, राज्यसभा यात निवडून येणाऱ्या लोकांच्या भूमिका आणि कार्य-कर्तव्ये काय आहेत, यांचे संपूर्ण नियोजन भारतीय संविधानात नमूद केलेले आहे. ती योग्य प्रकारे जनतेच्या हितासाठी, समृद्धीसाठी व विकासासाठी राबवावी. हे भारतीय संविधानाचे उद्दिष्ट आहे. नवसमाज व नवभारताची निर्मिती करण्याकरिता मी प्रथमतः भारतीय आणि शेवटीही भारतीयच आहे असा महान संदेश या देशाला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनीच दिलेला आहे.

प्रत्येक जातीधर्माच्या लोकांना त्यांच्या इच्छेप्रमाणे जगण्याची मुभा घटनेने दिली. तसेच कोणत्याही धर्मावर

जबरदस्तीने धर्मांतर न करण्याची अटही घातली आहे. भारतीय संविधानात प्रत्येक माणसाला त्याच्या इच्छेप्रमाणे धर्म स्वीकारण्याची व बदलण्याची मुभा दिलेली आहे. भारतीय संविधानात वेळप्रसंगी कायद्याच्या कलमांमध्ये बदल करण्याचा अधिकारही दिलेला आहे. संविधानाची अंमलबजावणी जर यथायोग्य झाली तर या देशाचे कल्याणच होईल. पण भारतात हजारो वर्षांपासून ब्राह्मणी वर्णव्यवस्थेचा पगडा असल्यामुळे जैन, ख्रिश्चन, मुसलमान, इसाई, शिख, व अन्य धर्म, पंथ यांचीही मानसिकता हिंदूधर्माला पोषक आहे. या देशात बौद्ध धम्म आणि हिंदू धर्म यांचा संघर्ष हजारो वर्षांपासून चालतच आहे आणि पुढेही असाच चालू राहणार आहे.

भारत हा लोकशाहीप्रधान देश आहे. जगातील सर्वात मोठी राज्य घटना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या देशाला दिलेली आहे. भारतात अनेक जाती, धर्म, पंथ, वंश, समुदाय, गोत्र, भाषा, राहणीमान, प्रांत असतानासुद्धा सर्वांना राज्यघटनेने एका सुत्रात बांधून सर्वांना भारतीय लोकशाही प्रणाली बहाल केली आहे.

लोकशाही व गणराज्य या दोन वेगवेगळ्या गोष्टी आहेत. काही देशांमध्ये लोकशाही आहे पण गणराज्य नाही. गणराज्यामध्ये प्रत्येक नागरीकाला त्या देशातील खालच्या पदांपासून ते उच्च पदापर्यंत त्याच्या क्षमतेनुसार ते ते पद मिळवण्याची समान संधी असते. म्हणूनच आज भारत देशामध्ये वंचित घटकसुद्धा राष्ट्रनिर्मिती मध्ये सामिल होत आहे. झोपडपट्टीमधून सुद्धा IAS, IPS अधिकारी, पंतप्रधान व राष्ट्रपती निर्माण करण्याची ताकद भारतीय संविधानामध्ये आहे. या क्रांतीची सान्या जगाने दखल घेतली. क्रांती म्हणजे एखादी समाज व्यवस्था उलथून त्या जागी नवीन समाजव्यवस्था निर्माण करणे. १९५० पूर्वी या देशात सामाजिक, बहुसंख्यांक, विषमता, जातीयवाद, यासारखी विषमतावादी समाजव्यवस्था होती. बहुसंख्यांक लोकांना, स्त्रियांना शिक्षणाचा अधिकार नव्हता. १९५० ला संविधानाच्या माध्यमातून समता, स्वतंत्र, बंधुता आणि न्याय या चतुःसुत्रींवर समाजव्यवस्था निर्माण झाली. त्यामुळे आपण याला क्रांतीकारी घटना मानले पाहिजे. घटनाकार डॉ. बाबासाहेब, आंबेडकर यांनी या क्रांतीच्या माध्यमातून चार प्रमुख उद्देश यशस्वी केले.

१) बहुसंख्यांक वर्ग व स्त्रियांना शिक्षणाचा अधिकार नव्हता, त्यांना शिक्षणाचा अधिकार मिळवून दिला.

२) या वर्गाचा प्रशासनामध्ये सहभाग नव्हता, प्रशासनामध्ये त्यांची पर्याप्त भागीदारी सुनिश्चित केली.

३) या वर्गाची राजकीय सत्तेत भागीदारी नव्हती, त्यांना सत्तेत भागीदारी मिळवून दिली.

४) लोकशाही व्यवस्थेमध्ये यांची स्वतंत्र राजकीय शक्ती तसेच राष्ट्रीय प्रवाह निर्माण केली.

संविधानाच्या प्रभावामुळे हळूहळू लोकशाही भारताच नागरीक लोकशाही समाजव्यवस्थेला आपल्या जीवनाचे अंग बनवू लागला. आज नागरीक शास्त्रात शाळांमधून शिकवले जाणारी लोकशाहीची व्याख्या -

“लोकांनी, लोकांसाठी, लोकांचे नियुक्त केलेले सरकार” लोकशाहीची डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेली व्याख्या -

“लोकांच्या आर्थिक आणि सामाजिक जीवनात क्रांतीकारक बदल रक्ताचा थेंब ही न सांडता घडवून आणणारी शासन पध्दती म्हणजे लोकशाही होय.” (संदर्भ - बाबासाहेबांचे भारतीय जनतेला प्रकट पत्र)

लोकशाही भारतासमोरील आव्हाने -

१) माणसा-माणसात भेद करणारी संस्कृती व धार्मिकता

२) कोणत्याही आकारात आणि प्रकारात असणारी हुकूमशाही

३) मताधिकाराबाबत भारतीय नागरीक उदासीन असणे - लोकशाही गणराज्य व्यवस्थेमध्ये मताधिकार्यांचे भूमिका खूप महत्त्वाची असते. भारतीय संविधानाने एक व्यक्ती एक मत ही नीती अवलंबून जबाबदार व लोककल्याणकार सरकार निवडून आणण्याची जबाबदारी मताधिकार्यांक सोपवली आहे. म्हणजे सत्तेचा स्रोत हा भारतीय नागरीक आहे आज 'मताधिकार' या शब्दाचा प्रयोग 'मतदान' करून त्याला दानाच्या रूपात समाज जीवनात रुजविले गेले. लोकशाहीर व्यक्तीचे मत हे शीला समान आहे. आज मताधिकारी तेच शील विवून सरकार व लोकप्रतिनिधी निवडून देत आहे.

४) जातीच्या आधारावर राष्ट्र निर्माण करणे

५) व्यक्ती पूजा

६) आरक्षणाला विरोध - आरक्षणासंदर्भात घटनाकारांनी जी भूमिका मांडली ती सामाजिक लोकशाहीसाठी ज्या समूहाने वेगवेगळ्या समूहाला वेगवेगळे ठेवले, त्यांना शिक्षण व इतर हक्क नाकारले, त्या समूहाला एकत्र आणून एकमेकांमधे अभिसरण घडवून नवा समाज निर्माण करण्याकरीता आरक्षणार्थ गरज आहे. त्याचबरोबर ज्या वर्गाचे प्रतिनिधीत्व होऊ शकत नाहीत त्या वर्गाला आरक्षण देऊन प्रतिनिधीत्व देण्याकरित आरक्षणाची आवश्यकता आहे. म्हणजे आरक्षण हे विशिष्ट समाज किंवा जात घडविण्याचे साधन आहे.

७) भांडवलशाहीचा धोका - आज देशात खाजगीकरणाच्या माध्यमातून मोठ्या प्रमाणात भांडवलशाही

अर्थव्यवस्थेचा पुरस्कार होत आहे. घटनाकार हे भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेचा समाज विघटक ठरणार नाही, याची दक्षता घेणारे निश्चितच होते.

स्वतंत्र भारताला मिळाला
संविधानरूपी मोलाचा ठेवा,
लोकशाहीचा राज्यकारभार
मार्गदर्शक तत्त्वानुरूप व्हावा...!

अहोरात्र कष्टले बाबासाहेब
बनले घटनेचे खरे शिल्पकार,
सहकाऱ्यांच्या मदतीने झाले
संविधान हे सत्यात साकार...!

समता बंधूता न्याय समानता
लोकहिताचा सर्वस्वी विचार,
समानता नि स्वातंत्र्य मिळता
अभिव्यक्तीलाही मुक्त संचार....!

परदेशी राज्यघटना अभ्यासून
देशहिताची तत्त्वे अंगिकारली,
२६ नोव्हेंबर १९४९ रोजी ही
संविधानरूपी घटना स्विकारली...!

२६ जानेवारी १९५० दिवशी
संविधानाचा अंमल हा झाला,
देशाकारभारा मिळाली दिशा
लोकशाही शब्दा अर्थ आला...!

संविधानाचे जाणूनी महत्त्व
संविधानाचा राखूया सन्मान,
लोकहितवादी लोकशाहीला
संविधानाचा असे अभिमान...!

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे स्वतंत्र भारताचे पहिले कायदेमंत्री होते. त्यांनी समानता, स्वतंत्रता, समान काम, समान वेतन, महिलांला मतदानाचा अधिकार या गोष्टींसाठी सतत पुढाकार घेतला. त्यांचे कार्य केवळ दलित, समाजापुरते मर्यादित नसून ते एक व्यापक स्वरूपाचे होते. पूर्वीच्या काळी अनेक भेदाभेद होते. परंतु डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेल्या विचार मंथनामुळे आज परिस्थिती बरीच सुधारलेली आहे. आज आपण जातीभेद, भेदाभेद, गरीब-श्रीमंत हे सारे बाजूला ठेवून

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या स्वप्नातील भारताला प्रत्यक्षात साकारण्यासाठी झेपावत आहोत. त्या काळात दृष्टेपणा व कर्तेपणा असलेल्या फार थोड्या नेत्यांमध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे नाव घेता येईल.

भेदाभेद, भेदभाव मग तो कोणत्याही स्वरूपाचा असो तो भारताच्या प्रगतीसाठी मारक ठरेल हे त्यांना त्याकाळी उमगले होते. त्याकाळी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी पावले उचलल्यामुळे आज समाजाची परिस्थिती चांगली आहे. अन्यथा आपण सामाजिक पातळीवर पुढे गेलो नसतो.

लोकशाही आज जी ठोकशाही सामान्यांना वाटते ती 'लोकांनी चालवण्यापेक्षा ती लोकांसाठी चालवली जात आहे' असा विश्वास लोकांमध्ये हवा आहे.

डॉ. बाबासाहेब यांची लोकशाहीची व्याख्याच 'लोकांच्या सामाजिक, आर्थिक, राजकीय जीवनात क्रांतिकारक बदल घडवून आणणारी शासनव्यवस्था म्हणजे लोकशाही होय.' अशी आहे. म्हणजे लोकांच्या जीवनात परिवर्तनकारी बदल घडणे हेच बाबासाहेबांच्या लोकशाहीचे ध्येय आहे आणि आपण ते पूर्ण करायला हवे. शेती आणि शेतकऱ्यांविषयी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी जे भाकित केले होते ते आजही लागू पडते किंबहुना त्याची गरज तेव्हापेक्षा जास्त आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणाले होते की 'भारतीय शेती ही आजारी पडली आहे. शेतीसाठी शासनाने पुढाकार घ्यायला हवा. शेतकऱ्यांने शेतीवरचा बोजा कमी करण्यासाठी आपल्या मुलांना शिक्षण देऊन उद्योगधंदा सुरु करायला हवा आणि सर्वात महत्वाचे शेतीला आपण उद्योगाचा दर्जा दिला पाहिजे.'

उत्पादनाला आपण उद्योगाच्या उत्पादनाचा भाव द्यायला हवा. नाहीतर एक दिवस असा येईल की शेतकऱ्याला आत्महत्या करावी लागेल आणि आज तेच तर घडत आहे. शेतकरी हवालदिल झाले आहेत आणि ते आत्महत्या करत आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी त्यांच्या विचार व संघर्षातून भारताचे स्वप्न पाहिले आणि ते बहुतांशी आज साकार झाल्याचे दिसत आहे.

'संविधानाचा' सन्मान,
हाच आमचा अभिमान,
संविधान भारताचा आधार,
कुणी नसेल निराधार....

भारतीय संविधानाने राज्य व्यवस्थेच्या घटकांमध्ये शक्तीच्या विभाजनाची व्यवस्था देखील अतिशय सुसंगत पध्दतीने केली आहे. संविधानद्वारा राज्याचे तिन्ही घटक अर्थात विधिमंडळ, कार्यपालिका आणि न्यायपालिकेला आपापल्या क्षेत्रात वेगळे, विशिष्ट आणि सार्वभौम ठेवले आहे जेणेकरून ते

एकमेकांच्या अधिकारक्षेत्रात अतिक्रमण करणार नाहीत. भारतीय लोकशाही व्यवस्थेत संसद सर्वोच्च आहे, मात्र तिच्याही मर्यादा आहेत. संसदीय प्रणालीचे कामकाज संविधानाच्या मूल गाभ्यानुसार होते. संविधानात सुधारणा होऊनही गाभा कायम राहिला. भारतीय संविधान नागरीक हितांवर विशेष भर देते. ज्याचा प्रमुख पुरावा संविधानाच्या भाग ३ मधील अनुच्छेद-१२ पासून अनुच्छेद-३५ पर्यंतची नागरीकांच्या मूलभूत अधिकारांची व्यवस्था आहे.

ही व्यवस्था सर्व भारतीय नागरीकांना एक समान पृष्ठभागावर आणून एकतेच्या सूत्रात गुंफण्याचे काम करते. मूल संविधानात नागरीकांच्या सात मूलभूत अधिकारांचा उल्लेख होता. मात्र ४४ व्या संविधान सुधारणेद्वारा त्यातून 'संपत्तीचा अधिकार' हटवून तो संविधानात उल्लेख असलेल्या कायदेशीर अधिकार अंतर्गत ठेवण्यात आला आहे. संविधानाने देशातील सांस्कृतिक विविधता या अधिकाऱ्याच्या माध्यमातून एकतेच्या स्तरावर साधण्याचा प्रयत्न केला आहे. खरेतर नागरीकांना देण्यात आलेले अहे अधिकार आपल्या संविधानाचा प्राण आहे.

मूलभूत अधिकारांबरोबर आपले संविधान नागरीकांसाठी काही मुलभूत अधिकारांची व्यवस्था तर मूल संविधानात होतीच मात्र काळाच्या ओघात जेव्हा असा अनुभव आला की भारतीय नागरीक आपल्या मुलभूत अधिकारांप्रती सजग आहे. मात्र कर्तव्यभावना त्यांच्यात रुजत नाही, तेव्हा ४० व्या घटना दुरुस्तीद्वारे संविधानात मुलभूत कर्तव्याची जोड देण्यात आली. आज अनुच्छेद ५१ (अ) अंतर्गत आपल्या संविधानात एकूण ११ मूलभूत कर्तव्ये आहेत, ज्यापैकी १० कर्तव्ये ४० व्या दुरुस्तीच्या माध्यमातून समाविष्ट करण्यात आली आहेत. तर ११ वे मूलभूत कर्तव्य २०२२ मध्ये ८६ व्या घटना दुरुस्तीद्वारे समाविष्ट करण्यात आले होते.

आज देशासमोर ज्याप्रकारची आव्हाने आहेत आणि जी उत्तुंग उद्दिष्ट घेऊन आपण पुढे चालत आहोत, त्यांची मागणी आहे की, नागरीकांमध्ये देशाप्रती आपल्या कर्तव्याच्या जाणीवेची भावना कायम रहावी. एकविसावे शतक जर भारताचे शतक बनवायचे असेल, तर त्यासाठी अनिवार्य अट ही आहे की, भारताचा प्रत्येक नागरीक देशाला पुढे होऊन जाण्यासाठी कर्तव्य भावनेने काम करेल. नवीन भारताच्या निर्मितीची संकल्पना असेल अथवा आत्मनिर्भर भारताचे उद्दिष्ट, ही सर्व उद्दिष्टे तेव्हाच साकार होऊ शकेल. जेव्हा देशातील नागरीक आपल्या घटनात्मक कर्तव्याबाबत पुर्णपणे गंभीर आणि सजग असतील. मी आशा करतो की, देशाचे नागरीक, विशेषतः आपले तरुण, संविधानाद्वारा निर्धारित मूलभूत कर्तव्याप्रती सजग आहोत आणि ही गोष्ट त्यांच्या कृतीतून प्रकट होईल.

झाल्याचे दिसत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या स्वप्नातील भारताचे स्पष्ट चित्र आज खरोखरच साकार झाले आहे. परंतु त्यांच्या स्वप्नातील तो भारत अजून प्रगतीपथावर नेण्यासाठी भारताचा एक नागरीक म्हणून प्रत्येकाला प्रयत्न

'स्वातंत्र्याची पहाट आली
गुलामीतून मुक्ता झाली,
संविधानाने दिले अस्तित्व
हक्क-कर्तव्याची जाण झाली...!'

कोणताही देश म्हणजे एखाद्या जमिनीचा तुकडा नसून तर लोकांची एकात्मता आणि माणसाच्या माणूसकीचे अस्तित्व होय. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना त्यांच्या देशातला शेतकरी हा संपन्न आणि आत्मनिर्भर पाहिजे आहे, त्याचा विद्यार्थी हा भारतासाठी जगणारा पाहिजे. भारतातील लोक त्यांना विज्ञानवादी असायला हवेत, भारतामध्ये समता, स्वातंत्र्य, बंधुत्व आणि सामाजिक न्याय त्यांना पाहिजे आहे, स्त्रियांचा सन्मान त्यांना लोकांनी केलेला हवा आहे, त्यांना जातीवाद नकोय, सर्व मानव जन्मतः समान आहे, देश त्यांना महासत्ता हवा आहे.

लोकशाही राष्ट्र निर्मितीसाठी कृती कार्यक्रम :

१) मोफत व अनिवार्य शिक्षण -

जे शिक्षण फक्त लिहिण्या-वाचण्याकरीता नसून त्या शिक्षणातून व्यवसाय व उद्योगाचे प्रशिक्षण सुध्दा दिले गेले पाहिजे.

२) मोफत व न्याय संगत निवडणूका -

लोकशाहीमध्ये निवडणूक ही एक आवश्यक प्रक्रिया आहे. निवडणूकीच्या माध्यमातून लोकप्रतिनिधी व मताधिकारी यांच्यामध्ये करार होतो तो योग्य सोयीसुविधा देण्याचा, निवडून आलेला लोकप्रतिनिधी पाच वर्षांपर्यंत सेवा देत असतो. म्हणून निवडणूक प्रक्रिया न्यायसंगत झाली पाहिजे.

३) कमाल नफा फायदा -

भांडवलशाहीचे नियंत्रण करणे व त्या धोक्यापासून लोकशाहीला वाचवणे तसेच गरीब-श्रीमंत दरी समाप्त करून आर्थिक न्याय देण्याकरिता कमाल नफा कायद्याची गरज आहे.

४) प्रत्येक नागरीकाचा सक्तीचा विमा -

आर्थिकदृष्ट्या सुरक्षित करण्यासाठी गरजेचा आहे.

५) वरिष्ठ नागरीक पेन्शन योजना

६) जमिनीचे पुनः वितरण

७) मोफत आरोग्य सुविधा

८) एक राष्ट्र, एक लिपी, एक ओळख, प्रत्येक नागरीकाची ओळख ही प्रथम भारतीय आणि अंतिम भारतीय हिच असली पाहिजे.

हे लोकशाही राष्ट्र निर्मितीचे कार्य आपण कसे पेलवतो त्यावरच देशाचे भवितव्य अवलंबून आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी त्यांच्या विचार व संघर्षातून भारताचे स्वप्न पाहिले आणि ते बहतांशी आज साकार करायला हवेत आणि भारताला प्रगतीच्या यशाच्या शिखरावर घेऊन जाते हीच खरी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना श्रद्धांजली असेल...!

'लोकशाहीचा जागर, संविधानाचा आदर !...'

■■■■

बाप

आई बाप या नावातच सर्व काही...
या नावातच अर्थ काही...
जेव्हा ठेच लागते तेव्हा मात्र आठवते ती फक्त आई
पण का कधी बाबा बोलत नाही ...
बाप इतका ही वाईट नसतो,
की आपण त्याला गुन्हेगारच ठरवून मोकळे असतो..
बाप आपल्या लेकरासाठी रात्रंदिवस कष्ट करत असतो...
इतकच की तो आई सारख वेळोवेळी प्रेम दाखवत नसतो..
ते प्रेम फक्त व्यक्त करायला वेळ नसतो...
म्हणून सर्वजण मानतात बापा पेक्षा आई श्रेष्ठ...
बापाच दुःख त्याच त्यालाच माहित असत...
त्याच मन मात्र कोणत्या तरी कोणात रडत असत..
म्हणून समजून घ्या त्या वेड्या बापाला...
वेळ आली तर कधी माफ करा त्या आईच्या कुंकवाला
कारण जेव्हा सोडून जाईल दुर कुठे तरी...
तेव्हा मात्र राहतील पक्त त्याच्या आठवणी ...
कुठल्यातरी डायरीच्या कागदावरती...

• कु. स्मिता भेकरे
द्वितीय वर्ष वाणिज्य

वादळ आलं

वादळ आलं वादळ आलं
पावसाच्या विजा चमकू लागल्या
पाऊस आला पाऊस आला
निसर्ग एकदम बदलून गेला
झाडे एकदम तुटू लागली
पक्षी घरट्यात भिजू लागली
शेतावरच्या लोंब्या डुलू लागल्या
पाहता पाहताच झुलू लागल्या
पावसाच्या धेंबाने टपटप केली
घरोघरावर वादळे घातली
वादळ आलं वादळ आलं
पावसाच्या विजा चमकू लागल्या....

• कु. सना दळवी
प्रथम वर्ष वाणिज्य

मैत्री तुझी माझी

मैत्री आपली निखळ चांदणी
नभा- नभातून पसरवी,
भरून काळे ढग पुन्हा
चारोरुपी मातीत मिसळावी,
आठवणीत तुझ्या रमायला
तुझाच सहारा घेतोय मी,
म्हणूनच आज आपल्यावरती चार ओळी लिहतोय मी.

कुठल्या कुणाला खुपच
like करतोय मी,
जीवात जीव नाही म्हणतोय मी,
पण का कोणास ठाऊक
Propose करायला घाबरतोय मी,
नकार देईल म्हणून भावना
मनातल्या मनात दाबून ठेवतोय मी,
माझेच कोडे आहे पण सोडावायचा
तुला सांगतोय मी.

भांडण आपली रोजची असतात
सकाळ पर्यंत निवळून जातात
तुटलेले असत मन तुझं
तुला मनवायचं कर्तव्य आहे माझं,
आठवणींच्या गर्दीत आसवांचा पाझर आहे,
घाबरू नको वेडे सावारायला एकमेकांना
मैत्री भावनांचा आधार आहे.

बोलणं आपलं फार आहे
हितगुज आणि बहुगुणी आहे
बदाम आणि काजूसारख आहे,
मित्र-मैत्रीणींनं कस असाव तर
आपल्या घट्ट 'मैत्रीबंध' त्या नात्यांसारख

• आकाश कदम
तृतीय वर्ष कला

भारत देशबरोबर बदलणाऱ्या स्वार्थी माणसासाठी तुम्हाला लाज का वाटते

भारत देश हा माझा,
महान देश हा माझा,
मग गुणगान त्याचे गाताना,
तुम्हाला लाज का वाटते ?

गौरवशाली इतिहास याचा,
अन सुवर्ण संस्कृतीचा वारसा,
हे अभिमानाने सर्वांना सांगताना,
तुम्हाला लाज का वाटते ?

नावे शूर पराक्रमी वीरांची,
आणि कथा निर्मळत्या स्वातंत्र्याची,
ही बहुमूल्य आठवण सांगताना,
तुम्हाला लाज का वाटते ?

शांति प्रिय होते ते मवाळ,
क्रांती प्रिय ते जहाल होते,
मग त्यांची तत्त्वे जोपासताना,
तुम्हाला लाज का वाटते ?

विचारवंतांचे अमूल्य विचार,
महानुभवांचे अजरामर आचार,
यांचा आदर्श घेताना,
तुम्हाला लाज का वाटते ?

मी सिनेमातला हिरो होणार,
हे मोठ्या अभिमानाने सांगता ना!
परंतु मी सीमेवरचा सैनिक होणार
हे सांगताना तुम्हाला लाज का वाटते ?

जो भाईगिरी दादागिरी करतो, त्यांचे तळवे चाटणे,
आजकालच्या मुलांना माठी गोष्ट वाटते,
मग माझा बाप कष्टाची भाकर कमवणारा शेतकरी आहे
हे सांगताना लाज का वाटते ?

जागतिक दर्जावर इंग्रजी आपल्या तोंडातून खूप अस्कलितपणे येते,
परंतु तोच दर्जा स्वतःच्या मातृभाषेला देण्याची वेळ येते,
त्या वेळेस तुम्हाला लाज का वाटते ?

अरे आता सोडून द्या लाजण,
आणि भारतमातेचा जल्लोष करा,
व्हा एक शूरवीर सैनिक आणि
देशासाठी प्राण अर्पण करा.

आता नाही वाटणार भीती,
नाही उरणार आता कोणतेच भय,
व्हा देशासाठी अर्पण आणि करा जयजयकार,
भारत माता की जय !
भारत माता की जय !

• प्रणव टाणकर
द्वितीय वर्ष वाणिज्य

स्वप्न एक भंगलेल

एक स्वप्न पाहिले होते आयुष्यात
झेप घेईन सुंदर निळ्या अवकाशात
ते स्वप्न झाले आता एक भंगले...
सभोवती आठवणीचे गच्च धुकके आता दाहलेले..
स्वप्न आठवुन डोळ्यामध्ये उगाचचं अश्रु साचलेले
खेळ तिथे खेळताना,
असे वाटे आयुष्यच तिथे जरा थांबलेले...
तळमळे जीव आता शोषे काही सांडलेले...
जणु आयुष्यच इथे हरवलेले...
लपंडाव असा कसा खेळसारे संपलेले
हास्य आहे लपलेले
एक स्वप्न गच्च मुठीत बांधले गेलेले
खेळ सारे आता संपलेले
जयायचे आता फक्त स्वप्न एक भंगलेले....

• कु. स्मिता भेकरे
द्वितीय वर्ष वाणिज्य

KALPATARU

2021-22

Teaching Staff

Dr. Raosaheb Gyanobharo Jadhav
M.A.Ph.D. (Economics)
Email : rgjadhav@gmail.com
Mob. 9421235940

Prof. Pramod Arvind Desai
M.A.B.Ed. (Politics)
Email : 408prabhat@gmail.com
Mob. 9421186441

Dr. Prasad Suresh Bhagvat
M.A. M.Phil., Ph.D. (History)
Email : ruchiprabha@gmail.com
Mob. 9421232586

Dr. Dinesh Yadavrao Parakhe
M.A.Ph.D. (Economics)
Email : dinesh.parakhe@gmail.com
Mob. 9403504731

Dr. Pravin Tukaram Sanaye
M.A.Ph.d. (Rural Development)
Email : pravinsanaye@gmail.com
Mob. 9421229003

Dr. Jalindar Sitaram Jadhav
M.A. M.Phil., Ph.D. (Marathi)
Email : jalindar.jadhav343@gmail.com
Mob. 7588696272

Prof. Lankesh Murlidhar Gajbhiye
M.A.SET,NET (Economics)
Email : img101174@gmail.com
Mob. 9421186418

Dr. Subhash Shamrao Khot
M.Com. SET, Ph.D. (Commerce)
Email : khotsubhash1@gmail.com
Mob. 9421230966 / 7038272444

Prof. Krishnaji Ramappa Shindhe
M.Com. SET (Accountancy)
Email : kittushindhe@gmail.com
Mob. 9421186417

Mr. Dhananjay Dattatray Gurav
M.A. M.Lib. & Inf.Sci.M.Phil., SET
Email : ddgurav@gmail.com
Mob. 9404764644

Prof. Dattatray Shivaji Nimbhore
M.Sc., B.Ed., (Maths), D.S.M.
Email : dattanimbhore@rediffmail.com
Mob. 9881935925, 9403104872

Prof. Trishala Sable-Chougule
M.A., M.Phil., NET. (English)
Email : trishalasabale@gmail.com
Mob. 9767315024

Prof. Gautam Lalu Wananje
M.A., B.Ed., (Marathi), M.Phil., NET
Email : gautamwananje@gmail.com
Mob. 8999119776

Prof. Kanchan Sanket Kadam
M.Com., SET
Email :
Mob. 8390012907

KALPATARU

2021-22

Non-Teaching Staff

Mr. Sudhir Namdeo Tankar
Head Clerk
Mob. 9421137289, 7756037288

Mrs. Snehal Santosh Sansare
Senior Clerk
Mob. 9404334189

Mr. Vishwanath Babu Kadam
Junior Clerk
Mob. 9420051809, 9405985101

Mr. Parshuram Shantaram Chavan
Lib. Assistant
Mob. 9424231801

Mr. Nandkumar Gangaram Bhikare
Peon
Mob. 9623272282, 9607417412

Mr. Ravindra Gangaram Chavan
Peon
Mob. 963272283

Mr. Sandip Tukaram Chavan
Peon
Mob. 9422501880, 9975599146

Mr. Mahesh Shantaram Zagade
Peon
Mob. 9922092631

KALPATARU

कल्पतरु
2021-22

EDITORIAL BOARD

EDITOR IN CHIEF

Dr. R.G. Jadhav

Principal

EDITOR

Dr. Jalindar Sitaram Jadhav